Turkish Studies - *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*
Volume 7/3, Summer 2012, p. 2027-2039, ANKARA-TURKEY

(020202) Baki
MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN
01 Kasım 2016
D3262
Türkiye Diyanet Vakfı Kütüphanesi İslâm Araştırmaları Merkezi

BÂKÎ'DE GÖZYAŞI

*Nazmi ÖZEROL**

ÖZET

Edebî metinlerde gözyaşı, duygusal yoğunluğu ifade etmek için sıkça başvurulan göstergelerden biri olmuştur. Klâsik edebiyatın temel felsefesini oluşturan aşk söz konusu olduğunda ilk akla gelen, âşığın döktüğü gözyaşlarıdır. Sevgiliye duyulan aşkın ve ondaki güzellik unsurlarının dile getirilmesinde, âşığın akla gelebilecek bütün ruh hâllerini, toplum içindeki konumunu, inançla ilgili telakkilerini yansıtmada gözyaşı, bütün çağrışım zenginliğiyle metinsel düzlemde boy gösterir.

Âşığın en büyük sermayesi ve varlığı olan gözyaşı, âşıklığın da en büyük alametidir. Gözyaşı, sevgili için akıtılan bir gönül suyudur, onun güzellik bahçesine hayat verir. Aşkın şiddetinin ve büyüklüğünün göstergesi olan gözyaşı, damla iken yağmur olur, sele dönüşür; nehirler, denizler ve okyanuslar meydana getirir. Pişmanlığı yansıtan aynı zamanda günahlardan arınma vesilesi olan gözyaşı, âşığın rahatlamasını ve ruhunun sükûnet bulmasını sağlar. Bazen aşkın sırlarını ifşa ettiği için gözyaşına sitem edilir bazen de sevgiliye kavuşan âşık, sevinç gözyaşları döker.

XVI. yüzyıl şairi Bâkî'nin şiirlerinde gözyaşı göstergesinin ele alındığı bu çalışma, giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde şiir dilinde gözyaşının ifade ettiği anlamlar ve edebiyatımızda bazı şairlerin gözyaşıyla ilgili duygu ve düşünceleri üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde Bâkî'nin şiirlerinde gözyaşı ve ağlamakla ilgili beyitler tespit edilmiş, benzetme ve mecazlardan yararlanılarak birçok kavramla ilişkilendirilen gözyaşının, yalnızca gözden dökülen tuzlu bir su olmadığı, derin anlam ve çağrışımlar ifade eden bir gösterge olarak kullanıldığı görülmüştür. Bâkî'nin şiirlerinde gözyaşı göstergesinin ilettiği mesajlar; ikinci bölümde psikolojik, üçüncü bölümde sosyal ve dördüncü bölümde dinî yönden ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bâkî, Divan, gözyaşı, benzetme, işlev.

TEARS AT BÂKÎ

ABSTRACT

Tears have been elements frequently applied to express emotional intensity in literatural texts. When "love" is concerned, the milestone of

* Yrd. Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: nazmiozerol@hotmail.com

Turkish Studies - *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*
Volume 7/3, Summer 2012, p. 1859-1883, ANKARA-TURKEY

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN 01 Kasım 2016

BÂKÎ DÎVÂNI'NDA SEVGİLİNİN OTORİTE SAHİBİNE TEŞBİHİ

D3262 (020202) Baki

Sıtkı NAZİK[*]

Türkiye Diyanet Vakfı Kütüphanesi İslam Araştırmaları Merkezi

ÖZET

Bâkî Dîvânı'nda sevgilinin otorite sahibine teşbihinin ele alındığı bu çalışmada, öncelikle Bâkî'nin hayatı ve eseri hakkında kısa bir bilgi verilmiştir. Divan şiirinde sevgilinin, otorite sahibi olmak yönüyle şah, padişah ve sultan olarak görüldüğüne; âdil, zâlim, lütuf ve ihsan sahibi, naz ehli, öldürücü silahlara sahip olmak bakımından padişaha teşbih edildiğine; padişahın hizmetlileri, kulları ve tebaasının bir benzeri olarak sevgilinin de âşıklarının olduğuna değinilmiştir. Sevgili ve otorite sahibi arasındaki ilişkinin sosyal yönü ele alınmış, bu vesileyle saray istiaresi ve "amour courtois"teki aşk anlayışının, divan şiirindeki sevgili tipinin otoriter yönünü ne derece yansıttığı konusuna yer verilmiştir. Öte yandan sevgili ve otoritenin Allah'ı da temsil edebileceğine işaret edilmiştir. Ülkesinin sultanı olan padişah gibi sevgilinin de aşk ülkesinin ve kûyunun sultanı, sevgiliyi temsil eden gülün ise bahçenin sultanı olduğu hususuna atıfta bulunulmuştur. Yine, eğlence meclislerinin vazgeçilmez bir unsuru olan sevgilinin bezmin sultanı olması yönüyle de padişahla benzerlik gösterdiğine değinilmiştir. Bütün bunlardan hareketle, sevgili ve otorite sahibi arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılmıştır. Bâkî Dîvânı'nda sevgilinin otorite sahibine, bilhassa padişaha, doğrudan veya dolaylı olarak benzetildiği beyitler tespit edilmiştir. Tespit edilen bu beyitlerde, divan şiirindeki özellikleri ortaya konulan sevgilinin; hangi yönlerden otorite sahibine benzediği, üzerinde durulmuş ve bu beyitler divan şiirinin otoriteye ilişkin sevgili anlayışı doğrultusunda değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Divan şiiri, Bâkî Dîvânı, Sevgili, Otorite, Benzerlik ilişkisi.

THE SIMILE OF THE LOVER FOR AUTHORITY TO THE OWNER IN BAKI'S DIVAN

ABSTRACT

This study in which the simile of the lover for authority to the owner in Baki's divan was dealt with, primarily has given brief knowledge about Baki's life and his work. The lover in divan poetry is regarded as shah, sultan, padishah with respect to having authority and described as fair, cruel, the owner and bestower of graces with respect to having lethal weapons; resembled with padishah who has servants and dears like the lover. The social aspects of relationship

[*] Arş. Gör. Fırat ÜniversitesiİIahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı, Elmek: n.sitki@hotmail.com

02 Kasım 2018

Baki
020202

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

01645

Türkiye Diyanet Vakfı
Kütüphanesi
İslâmi Araştırmaları Merkezi

BÂKÎ'NİN GAZELLERİNDE SEVGİLİNİN ADLANDIRILMASI ÜZERİNE BİR İNCELEME

AN ANALYSIS ON HOW THE BELOVED ONE IS NAMED IN BÂKÎ'S GHAZALS

CAFER MUM

Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Assoc. Prof. Dr., Inonu University, Faculty of Science and Letters, Department of Turkish Language and Letter.

cafer.mum@inonu.edu.tr

https://orcid.org/0000-0003-0042-5159

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi-Journal of Turkish Researches Institute
TAED-62, Mayıs-May 2018 Erzurum
ISSN-1300-9052

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 27.02.2018
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 12.04.2018
Sayfa-*Pages* : 23-27
: http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat3908

www.turkiyatjournal.com
http://dergipark.gov.tr/ataunitaed
This article was checked by
iThenticate

020202 - Bâkî

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

"Bâkî Dîvânı Üzerine Bir İnceleme. Sabahattin Küçük." Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi, 1982.

11 OCAK 1994

2568

-Baki

12 OCAK 1994

KÜÇÜK, Sabahattin (Dr.), "Baki Divanı Üzerinde Bir İnceleme", Yayınlanmamış Doktora Tez (Danışman : Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil), Fırat Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tür Dili ve Edebiyatı Bölümü, 1. Kasım IX + 452 S. 11 Kısım : Baki Divanı Edisyon Kriti (1982), XXVII + 598 S.

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

23 MAYIS 1998

Baki'nin Mevahibü'l-Ledünniye tercümesinde karmaşık birleşik cümle tipleri. *TURHAN, İsmail Hakkı.* Yüksek Lisans. İstanbul Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1992. 86 s., 0 ref.
Danışman:Prof.Dr.Mertol Tulum. Dili:Tr.

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

23 MAYIS 1998

Yıldırım, Veysel. "Baki Divanında siyasi ve askeri unsurlar." Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, 1996. IX, 100s. (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zülfü Güler)

020202

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

23 MAYIS 1998

527. Okay, M. Orhan Bâkî'nin Kanunî mersiyesine dâir. In: *TA* 11.290.235–240. [Über Bakîs Elegie auf den Tod Süleymans I.]

Baki, Mehmet Abdülbaki (v. 1600/1601)

Baki'nin Me'alimü'l-Yakin fi-Sireti Seyyidi'l-Mürselin adlı eserindeki tümleme birleşik cümleler. *DENIZ, Ruşen.* Yüksek Lisans. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1993. 35 s., 4 ref.
Danışman:Prof.Dr.Mertol Tulum. Dili:Tr.

23 MAYIS 1998
MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

-Bakî
-Fuzûlî
-Hayâlî Beğ
-Nev'î

Şimşek (Kartal), Nuray. "16. yy. bazı Divân şâirlerinin Türkçe Divânlarında bitkiler: Bâkî, Fuzûlî, Hayâlî Beğ, Nev'î." Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, 1994. (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Nejat Sefercioğlu)

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

21 HAZIRAN 1996

Bakî
Nefî

Gün, Mesut. "Nef'î ve Bâkî Dîvânlarında Övgü." Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, 2002. (Danışmanı: Prof. Dr. Mine Mengi)

04 EKIM 2003

Yıldızhan, Rizvan. "Baki, Fuzuli, Nef'i ve Nedim Divanlarında iç mekan." Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, 1998. 205s. (Danışman: Prof. Dr. Mine Mengi)

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

18 NISAN 2000

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA SELÇUK DURAN
25 OCAK 1991

- Bakî
- Fuzulî
- Hayâlî
- Nev'î

"Onaltıncı Yüzyıl Şâirlerinden Bâkî, Fuzûlî, Hayâlî, Nev'î ve Yahyâ Dîvanları'nda Bitkilerle İlgili Bazı Husûsîyetler." Nuray Şimşek. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, _____

"Onaltıncı Yüzyıl Şâirlerinden Bâkî, Fuzûlî, Hayâlî, Nev'î ve Yahyâ Dîvanları'nda Göklerle İlgili Bazı Husûsiyetler." Sebahat Deniz. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, _____

- Taşlıcalı Yahya

Safi, Muhammed. "Bâkî'nin Fezailü'l-cihad." Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi, Devam (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hasan Kavruk)

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA Selçuk DURAN
23 MAYIS 1998

Uluocak, Kısmet Gül. "Bakî Divanı'nda maddî kültür." Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Devam (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Nejat Sefercioğlu) 020202

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA SELÇUK DURAN
23 MAYIS 1998

• BÂKÎ (TED)

25650 Rypka, J. Sieben Ghazele aus Bâkîs Divân, übersetzt und erklärt. *AION* N.S. 1 (1940), pp. 137–148

- Gazel

396. Gökyay, Orhan Şaik Şair Bâkī gençliğinde saraç çıraklığı yaptı mı? In: *TA* 7.201.125–133. [War der Dichter Bāqī in seiner Jugend Sattlerlehrling?]

Bakî, Mahmud Abdülbaki (Biyografi)

BAKI (TED)

22 OCAK 1991

TA, 9.78-80
AB, III, 213-214
MC, I
BZ, II, 1232

- Bakî (TED)

Dvorak, R. Bâkî als Dichter. ZDMG 42 (1888), pp. 560-586.

06 AGUSTOS 1991

- Müteneb bî
- Bakî

DEINHARDSTEIN, J. Hammer's Motenebbi [GAS II, 484] und Baki. Jahrbücher der Literatur 38 (1827), pp. 170-215.

18 AGUSTOS 1991

526. Küçük, Sabahattin Bâkî'nin medhiyeleri üzerine. In: *MiKü* 44.1984.48–52. [Die Panegyriken des Dichters Bakî (1526–1600).]

17 ARALIK 1993

4613 SCHMIDT, J. Bâḳî's elegie op de dood van Sultan Süleymân, een beroemd gedicht in de Turkse literatuur. *Sharqiyyât*, 4 (1992) pp.87-108 [Incl. transcription in modern Turkish & Dutch translation.]

020202 BAKİ

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

1.3.2 Akyol, Şadiye. "Bâkî Divanı'ndaki soyut kavramların tahlîli." Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, 2002. XLIV,344y. (Danışman: Prof. Dr. Muhammet Nur Doğan)

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

Dadaş, Cevat. "Bâkî, Fezâ'ilü'l-cihad: metin-değerlendirme-indeks." Doktora Tezi. Trakya Üniversitesi, 1997. (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Kâşif Yılmaz)

17 HAZİRAN 2000

28 TEM 2006
MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

Ercağ, Canay. "Baki'nin gazellerinde simetri." Yüksek Lisans Tezi. Doğu Akdeniz Üniversitesi, 2004. vii,174 y. (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ali Emre Özyıldırım)

- BAKÎ (TEO)
- Mütenebbi (AEO)

06 AGUSTOS 1991

DEINHARDSTEIN, J. Hammer's Motenebbi [GAS II, 484] und Baki [Gibb III, 133.] **Jahrbücher der Literatur** 38 (1827), pp. 170-215.

Bâki (1526/27-1600) 12 OCAK 1994

Dr. Sabahattin Küçük

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

Milli Kültür
s.44, sf.48-52, Ankara 1984

Akçaat, Bilal. "Bâkî Divanı'nın dil ve üslup açısından tahlili." Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, 1999. (Danışman: Doç. Dr. İ. Çetin Derdiyok)

23 NİSAN 2005
MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

Bakî

Yıldırım, Mehmet. "Bâkî Dîvânında Sözün Gerçek Anlamına Dayalı Sanatlar." Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, 2002. 93s. (Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Zülfi Güler)

- BÂKÎ (TEO)

BAKÎ, *1526-1600.* Aus Baki's Diwan; [Text und Übersetzung von] Julius Zwiedinek von Südenhorst. **ZDMG** 19 (1865), 497-506.

BAKI, 1526-1600. Aus dem Diwan Baki's [Gibb III, 133;] herausgegeben und übersetzt von M. Wickerhauser. **Türkische Chrestomathie,** pp. 314-322.

BAKI. Qasîda, [six] gazel[s], on Autumn, [four] gazel[s], elegy on Sultan Suleyman I; metrical translation by E. J. W. Gibb. **Turkish literature** 109-122.

BAKI. Über eine zu veranstaltende Ausgabe des größten türkischen Lyrikers Bâḳî, mit einer Ausgabe von neun Ḳaṣîden desselben von R. Dvořák. **Actes** du 8e Congrès international des orientalistes (1889), 2ème partie, section 1a, pp. 471-527.

06 AGUSTOS 1991

-Baki
12 OCAK 1994

KÜÇÜK, Sabahattin (Dr.), "Bâkî'ye Dair Notlar", **Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** 1, 1, (1987), 147 - 156.

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

020202 Baki

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

Aslan, Zehra Koçak. "Bâkî Dîvânında Sevgilinin Fiziki Yapısı." Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, 2001. 300s. (Danışmanı: Doç. Dr. Nihat Öztoprak)

04 EKİM 2003

Çakım, Burhanettin. "Bâkî'nin kasidelerinin tahlili." Yüksek Lisans Tezi. stanbul Üniversitesi, Devam (Danışman: Doç. Dr. Atillâ Şentürk) 020202

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN
23 MAYIS 1998

Kılıç, Zülküf. "Bâkî Divanında ses ve seslenme esasına dayalı sanatlar." Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, 2001. 140y. (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zülfi Güler)

13 NISAN 2005

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GİZLİ DOKÜMAN

12 OCAK 1994

2430. **Bāqī**: Baki : hayatı, edebî kişiliği ve bazı şiirlerinin açıklamaları / Halûk İpekten. - Erzurum, 1988. - 235 S. - (Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi yayınları ; 5 : Edebiyat Kesimi yayınları ; 5 : Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ; 2)
Inhaltsang. d. türk. Werkes: Gedichtsammlung
28 A 18358

Şen, Fatma Meliha. "Bâkî Dîvânı'nda XVI. asır günlük hayatından sahneler." Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Devam (Danışman: Doç. Dr. A. Atillâ Şentürk) 020202

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GİZLİ DOKÜMAN

23 MAYIS 1996

T811.216
RY.B Rypka, Jan

Bagi als ghazeldichter / by Jan Rypka.- V Praze: Facultas Philisophica Universitatis Carolina Pragensis, 1926.
200 p.; 24,5 cm.- (Facultas Philisophica Universitatis Carolina Sbirka Pojednani a Rozprav; IX)
Text in German

1. Literature, Turkish - Poetry I. Title
5204 II. (Series)

21 Eylül 2014

B

Baki(020202)

Baki

Baki (Bāqī) is the pen name of Mahmud Abdülbaki (Maḥmūd ʿAbd al-Bāqī, 933–1008/1526–7–1600), who has been, from his time to the present, one of the most admired and emulated poets in the Ottoman tradition. His mastery of the *kaside* (*qaṣīda*, panegyric) and *gazel* (*ghazal*, lyric), his elegant use of Turkish, his playful use of refined rhetoric, and his sensitive reflections on nature and love are considered second to none. He was honoured as the Sultanü'ş-Şuara (Sulṭān al-Ṣuʿarā', "Sultan of Poets") and introduced a new style that influenced prominent poets for centuries. He also became a leading member of the intellectual establishment. His father was a *müezzin* (*muʾadhdhin*, prayer-caller) at the Mosque of Fatih, in Istanbul, where, as a boy, Baki served as an apprentice lamp lighter *(sirac, sirāc)*. He was educated in a *medrese* where his classmates included the future poets Nevi (Nevʿī, d. 1007/1599), Valihi (Vāliḥī, d. 1008/1599–1600), and Mecdi (Mecdī, d. 999/1591), and the legal scholar Hoca Sadeddin (Ḵhoca Saʿd al-Dīn, d. 1008/1599).

During his student days, Baki frequented the geomancer's shop of the poet Zati (Dhātī, d. 953/1546), who critiqued his poetry and introduced him to a circle of accomplished poets. A panegyric presented to his *medrese* professor, Karamanizade Mehmed (Qaramānī-zāde Meḥmed, d. 989/1581) Efendi, brought him to the attention of a larger audience. He served as *bina emini* (*binā emīni*, building inspector) during the construction of the Süleymaniye Mosque and accompanied Mehmed Efendi to Aleppo, where his mentor took up the position of *kadı (qāḍī)*. On his return from Aleppo, Baki stopped in Konya and made the acquaintance of Mehmed (Meḥmed) Çelebi, the son of the Şeyhülislam Ebussuud (Şaykh al-Islām Abū l-Suʿūd) Efendi (d. 982/1574), to whom he dedicated a panegyric. In return, Meḥmed Çelebi wrote him a letter of introduction to his famous father. The letter, accompanied by an appropriate panegyric, resulted in admission to Ebussuud's patronage network.

In order to improve his position, Baki also presented panegyrics to the spiritual advisor of the grand vizier Rüstem Paşa (d. 968/1561). When Rüstem died, he

The Encyclopaedia of Islam Three, 2013-2, Leiden 2013. DN. 228786

020202

BÂKÎ

1 ALİ ÖZMEN, 16. yüzyıl şairlerinden Bâkî, Fuzûlî ve Hayâlî Bey Divanlarında gül mazmunu, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2012

2 AYHAN TERGİP, Bâkî'nin Meâlimü'l-Yakîn adlı eseri üzerinde dil incelemesi (metin-sözlük)', İstanbul Üniversitesi, Doktora, 2010

3 EMRE TÖRE, Bâkî'nin gazellerinin estetik çözümlemesi ve eğitim sürecinde kullanımı, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2012

4 FATMA KANDEMİR, Bâkî ve Nedîm'in gazellerinde sevgilideki güzellik unsurları, Trakya Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2008

5 FURKAN ÖZTÜRK, Baki Divanı sözlüğü [bağlamlı dizin ve işlevsel sözlük], Ankara Üniversitesi, Doktora, 2007

6 GÜL GÜLTEKİN, Bâkî Divanı'ndaki kelime grupları ve söz varlığı, Sakarya Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2008

7 GÜNAY İNCİ, Baki'nin gazellerinde teşbih, Anadolu Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2007

8 HASAN KAPLAN, Bâkî'nin ses dünyası, Gazi Üniversitesi, Doktora, 2013

9 MURAT KEKLİK, Baki'nin gazellerinde anlam çerçevesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2006

10 NURDAN TUHFE TOÇOĞLU, Necati Beyi, Bâkî,Nef'î ve Nedim'de Doğa'dan mekân'a dönüşüm, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2008

11 SELMAN KONUK, 16. yüzyıl dîvan edebiyatı temsilcilerinden Fuzûlî ve Bâkî'de Dünya ve ölüm düşüncesi, Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009

12 SONGÜL AYDIN YAĞCIOĞLU, Fuzuli ve Baki divanlarının karşılaştırılması, İstanbul Üniversitesi, Doktora, 2009

13 SERPİL AKGÜL, 16.yüzyıldaki bazı divan şairlerinin Türkçe divanlarında gül: Bâkî, Fuzûlî, Hayâlî bey, Muhibbî, Nev'î, Taşlıcalı Yahyâ, Usûlî, Zatî, Celal Bayar Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2013

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

28 Aralık 2014

020202 BÂKÎ
İSMAİL SOYYİĞİT, ***Baki'nin kasidelerinde edebi tasvirler,*** İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2006

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI: 634

Bakı

MUALLİM NÂCİ

25 TEMMUZ 1997

MADDE YAYINLANDIKTAN SONRA GELEN DÖKÜMAN

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Kütüphanesi
Kayıt 9219
Tasnif No.: 928.T811 MUA.O

OSMANLI ŞAİRLERİ

Hazırlayan

Yrd. Doç. Dr. Cemâl KURNAZ

KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ: 55

BÂKÎ*

933/1526-27'de **İstanbul'da** doğmuştur. Vefat tarihini **Hâdî-i Bağdâdî'nin**:

Bâkî Efendi gitdi ukbâya bin sekizde (1)

meşhûr mısraı gösterir (933/1526-27).

973/1565-66'da **Hicaz'da** vefat eden güzel sesli babası **Fatih Camii'nde** müezzin idi.

Bâkî gençliğinde **sirâclık** sanatına başlamışken, içindeki istidat kendisini tahsil yoluna yöneltmişti. Bu iki meslekte az vakit içinde akranları arasında temâyüz etti. Fazileti ve irfanı ile tanınır oldu. Meşhur **«Sünbül Kasidesi»**ni nazmetmesi üzerine şöhreti katmerlendi. Hem âlimler, hem şairler için iftihar vesilesi olacak bir mevki tuttu. Bir taraftan da **ilmiye mertebelerini katetmekte** idi. İki defa **İstanbul** kadısı olduktan sonra **Anadolu** sadâretine yükseldi. 1006/1597-98'de **Rumeli** sadâretine revnak vermekte iken yaşı yetmişi geçmiş olduğundan 1007/1598-99'da istifa etti. 1008 Ramazanının yirmi dördüncü cumartesi günü (9 Mart 1600) **Bâkî'nin** na'şını taşıyan tabut **Fatih Meydanı'nda** musalla taşı üzerinde görüldü. Kalabalık bir cemaat tarafından namazı kılındı. Bu namazda imâmet eden **Şeyhülislâm Sunullah Efendi** orada şairin:

Kadrini seng-i musallâda bilüp ey **Bâkî**
Durup el bağlayalar karşuna yârân saf saf (2)

meşhur beytini tekrar eylemiştir. **Edirne Kapısı** haricinde **Ebû Eyyûbu Ensârî** yolu üzerinde defnolundu. Mezarı hâlâ âriflerin ziyaretgâhıdır. Pek gariptir ki, koca **Bâkî'nin** mezar taşına vefat tarihini yanlış yazmışlardır.

* **Mecmua-i Muallim**, s. 39-40; **Osmanlı Şairleri**, s. 17-38; **Esâmî**, s. 77-78.
1) **Bâkî Efendi** 1008'de âhirete gitti.
2) Ey **Bâkî**, dostlar, kadrini musalla taşında anlayarak, karşında saf saf durup el bağlayalar.

İsmi **Mahmûd** olduğu halde **Abdülbâkî** imzasını kullanırdı. Hatta mühüründe:

فانیست جهان درو وفانیست
باقی همه اوست جمله فانیست (3)

beyti nakşedilmiş idi.

Bâkî en mühim şairlerimizden kabul edilir.

Öğrendi gazel tarzını Rûmun şu'arâsı (4)

mısraında kısmen gösterdiği vechile millete **lisân muallimliği** etmiştir. Eski tarz şiiri zaman uygun olduğu ölçüde yenilemeye çalışmıştır. **Ziya Paşa'nın**.

Bâkî'ye sezâ olunsa ta'yîn
Ta'bir-i müceddid-i nohiştin (5)

sözü hakikate uygundur.

O asrın en büyük şairi addolunduğu, kendisine «sultânü'ş-şu'arâ» ünvânının verilmesinden anlaşılabilir.

Mürettep Divan'ından başka **Ma'âlimü'l-Yakîn fî Sireti Seyyidi'l-Mürselîn** ismini verdiği sekiz yüze yakın büyük sahifeden meydana gelen **«el-Mevâhibü'l-Ledüniyye bi'l-Minahi'l-Muhammediyye»** (6) tercümesiyle, **Fazâilü'l-Cihâd ve el-A'lâm fî Ahvâl-i Beledi'l-İlâhi'l-Haram** tercümeleri gibi müteber eserleri mevcuttur. **Ebû Eyyûbu Ensârî'de** müderris bulunduğu sırada bu sahabenin rivâyet ettiği hadis-i şerifleri toplayarak tercüme etmiştir.

Bâkî, hayatında -mevcudiyeti tabii olan hâsudları müstesna olmak üzere- umûmun saygısına mazhar olmuş büyük bir zâttır. Haset edenlerin ortadan kalkmasından sonra ise o istisna dahi kalmamıştır. Onu kıskananlar bir aralık şair **Nâmî'nin**:

Cihânun ni'metinden kendi âb u dânemüz yeğdür
Elün kâşânesinden kûşe-i vîrânemüz yeğdür (7)

3) Dünya fânidir, onda vefa yoktur. Bâkî olan sadece O (Allah)'dur, gerisi fânidir.
4) **Anadolu** şairleri gazel tarzını öğrendi.
5) **Bâkî'ye** «birinci yenileyici» tâbiri tayin olunsa yaraşır.
6) Müellifi, **Buhâri-i Şerif'i** şerheden meşhur **Ahmed b. el-Kastalanî'dir** (MN).
7) Kendi suyumuz ve dânemiz ,dünyanın nimetinden yeğdir. Elin sarayından bizim viranemizin köşesi yeğdir.

-Baki
MADDE YAYIMLANDIRTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

اشعار (۱۹۱۳م) ؛ مجموعیت اشعار (سارایوو، ۱۹۱۳م) ؛ ترجمهٔ رباعیات خیام در دو بخش (۱۹۲۰، ۱۹۲۸م ؛ زاگرب، ۱۹۵۴م). ترجمه‌ها و تحقیقات او دربارهٔ شخصیت، اشعار و اندیشه‌های خیام در شناساندن این چهرهٔ برجستهٔ ادبی ـ فلسفی و تأثیرش در ادبیات بوسنی‌وهرزگوین اهمیت بسیار دارد ؛ کروات‌های مشهور بوسنی‌وهرزگوین در امپراتوری ترک (زاگرب، ۱۹۳۱م) ؛ خرابات که ترجمهٔ اشعار حافظ است ؛ ترجمهٔ ساقی‌نامه از فارسی به صربی ؛ ترجمهٔ «گزین‌گویه‌های سعدی» (مجلهٔ نوبهار، سارایوو، ۱۹۳۱ ـ ۱۹۳۲م) ؛ «کلمات قصار» که ترجمهٔ چهار سخن کوتاه از جامی است (همان‌جا، ۱۹۳۱ ـ ۱۹۳۲م) ؛ «جامی» (نشریهٔ پروسوتا، زاگرب، ۱۸۹۳م) ؛ ترجمهٔ شراب برای آدمی مفید است رشید وطواط (غیرن، ۱۹۲۷م) ؛ ترجمهٔ سرود مذهبی «مولود» به کرواتی ؛ ترجمهٔ گزیده‌ای از اشعار صائب تبریزی (بهار، سارایوو، ۱۸۹۹م). آثار برگزیدهٔ او در دو جلد، با پیش‌گفتاری از محسن دیزیویچ دربارهٔ شخصیت، آثار، اشعار و عقاید وی با نام اشعار میرزاصفوت به چاپ رسیده است (سارایوو، ۱۹۷۱م).

منابع: ایران‌شناسی و ایران‌شناسان در قلمرو یوگسلاوی پیشین، در صفحات فراوان ؛ شعرا، علما و مردان نامی بوسنی‌وهرزگوین، ۱۲۸ ؛ فرهنگ و زبان فارسی در گسترهٔ یوگسلاوی، ۴۶ ـ ۵۲ ؛ مسعود مرادی، «ادبیات فارسی در بوسنی‌وهرزگوین»، در دری، به اهتمام محمود اسدی، بهار ۱۳۷۳ ش، صص ۵۲ ـ ۵۳ ؛ محمود فتوحی، «ایران‌شناسان یوگسلاوی»، سخن عشق، شمارهٔ ۲۰، صص ۴۰ ـ ۴۱.

معصومی

باقی (bā.qi)، سلطان‌الشعرا محمودعبدالباقی فرزند محمد، استانبول ۹۳۳ ـ همان‌جا ۱۰۰۸ ق/۱۵۲۶ ـ ۱۶۰۰م، شاعر و مترجم عثمانی. در خانواده‌ای میانه‌حال زاده شد. پدرش مؤذن مسجد فاتح بود. باقی در کودکی چندی نزد زین‌سازی به شاگردی پرداخت، اما به سبب علاقهٔ فراوانی که به مطالعه و تحصیل داشت به مدرسه رفت. وی نزد علمای سرشناسی چون محمد قرامانی‌زاده دانش آموخت و با کسان برجسته‌ای همچون نوعی، خواجه‌سعدالدین و مصطفی عالی همدرس شد و دوستی او با آنان تا پایان زندگی‌اش ادامه داشت. با آشکار شدن ذوق شاعری‌اش، به پشتیبانی احمد شمس‌الدین قاضی‌زاده به انجمن ادبی او در مدرسهٔ سلیمانیه پیوست و از سرآمدان آن انجمن شد. سپس با توجه و تشویق ذاتی، شاعر سالخورده، به گروه شاعرانی که در دکان کوچک او (همچون انجمنی ادبی) گرد می‌آمدند، راه یافت و در نوزده‌سالگی در استانبول شاعری پرآوازه شد. قصیده‌ای با نام «سنبل» برای استادش سرود که بر شهرت او افزود. در ۹۶۱ ق، پس از بازگشت سلیمان قانونی (۹۲۶ ـ ۹۷۴ ق) از لشکرکشی به نخجوان، باقی با تقدیم قصیده‌ای به استقبال سلطان رفت و توجه او را به خود جلب کرد. از آن پس به دربار راه یافت و در سایهٔ پشتیبانی سلطان پیشرفت فراوان کرد. سلطان‌سلیمان با محبت و علاقهٔ بسیار زندگی مرفهی برای وی فراهم آورد و او را در زمرهٔ ملازمان و نزدیکان خود جای داد. نزدیکی آن دو چندان بود که سلطان اشعار خود را برای تصحیح نزد باقی می‌فرستاد و از او می‌خواست که نظیره‌هایی بر آن‌ها بسراید. این رابطه حسادت درباریان و حتی برخی از دوستان نزدیک باقی را برانگیخت و او را گرفتار دسیسه‌های درباری کرد. باقی پس از درگذشت سلیمان قانونی قصیده‌ای در رثای او سرود که شاهکار او به شمار می‌آید. پس از برآمدن سلیم دوم عثمانی (۹۷۴ ـ ۹۸۲ ق) به تخت شاهی، باقی قصیده‌ای به او تقدیم کرد و پادشاهی‌اش را تهنیت گفت، اما از سلطان چندان التفاتی ندید و چندی پس از آن حتی از کار مدرسی مدرسهٔ مرادپاشا نیز برکنار و خانه‌نشین شد. در ۹۷۷ ق، بار دیگر مسند تدریس خود را در این مدرسه بازیافت. باقی با پشتیبانی وزیراعظم محمدپاشا صوقللی و با پادرمیانی فریدون‌بیگ، مؤلف منشآت‌السلاطین، و نیز با تخمیس چند غزل سلطان‌سلیم توانست عنایت سلطان را جلب کند و با ارتقای مقام به مجالس درباری راه یابد. در اوایل پادشاهی مراد سوم عثمانی (۹۸۲ ـ ۱۰۰۳ ق) به مدرسی مدرسهٔ سلیمانیه برگزیده شد، اما چندی پس از آن به دسیسهٔ دشمنانش سلطان‌مراد بر او خشم گرفت و وی را برکنار کرد. سرانجام با تلاش دوست‌دارانش بی‌گناهی او ثابت شد و بدین‌ترتیب از خطر تبعید نجات یافت. در ۹۸۷ ق سلطان‌مراد او را به سمت قضای مکه منصوب کرد. سپس چندی قاضی مدینه بود و سرانجام پس از بازگشت از عربستان رتبه‌اش به مقام قاضی استانبول ارتقا یافت (۹۹۲ ق). باقی با تقدیم قصاید و

به سرپرستی: حسن انوشه، دانشنامهٔ ادب فارسی، جلد ششم ـ تهران ۱۳۸۳
ادب فارسی در آناتولی و بالکان

23 MAYIS 1991

Türk Dünyası Araştırmaları, sayı: 59
(Nisan - 1989), s. 153-166

BÂKÎ'NİN ŞİİRLERİNDE SOSYAL HAYATIN İZLERİ[1]

Doç. Dr. Sabahattin KÜÇÜK

Bir edebiyat ne kadar soyut ve ne kadar kuralcı olursa olsun, mutlaka yaşadığı dönemin hayatını yansıtır, toplumun ruhunu taşır. Şâir, farkında olsa da olmasa da zamanının etkisinde kalır. İşte,Divan şiirimiz de, toplumun duygu ve düşünce yapısını, bu toplumda meydana gelen ilerleme ve gerilemeleri terennüm etmiştir.

Divan şiiri, bizim eski medeniyetimizin mahsulüdür. Şiirlerde, bütünüyle kendi kültürümüz bulunmaktadır. Karşılaştığımız her imaj, bizi bu kültür yığınına götürür, içerisinde yer alan gizli bir yaşayış ve düşünüş tarzına ulaştırır. Beyitlerde mecaz ve teşbihlerin ardında yaşanılan dönemin bütün izlerini bulabiliriz. Teşbih ve mecazlarla örülmüş realite, ikinci plandadır. Divan şâiri şehirde yaşamış olduğu için mısralarında şehir hayatını canlandırmıştır. Bu konuda merhum Hocamız Mehmet Kaplan şunları söylemiştir:*"Divan edebiyatı eski şehir medeniyetinin mahsulüdür. Onun arkasında bütünüyle bir şehir vardır."*[2]. Merhum Fuat Köprülü de: *"En şahsî bir sanatkâr, mutlaka muhitine, âilesine, zamanının temayüllerine bir şeyler borçludur"*[3]der. Zaten fert, toplumun bir parçasıdır, ondan ayrı düşünülemez. Toplumu en iyi anlayan ve onu bütün yönleri ile en iyi anlatabilen sanatkârdır.

Divan şâiri, realite ile ilgilenmiştir. Bu bakımdan Divan şiirinde realite daima mevcuttur. Ancak şâir, bu realiteyi kendi ruhî ve düşünüşündeki gaye uğruna değişikliğe uğratmış, ondaki ayrıntılardan uzak durmuştur. Dış âlem onun için bir hedef, bir maksat olmamıştır; ancak, bir vasıta olarak kalmıştır. Yaşayış, onda hareketli ve ayrıntılı değildir. Şâir, eşyayı mutlak olarak görür. Realite, mısralarda bazan açıkta, bazan da gizlidir; bunu yakalayabilmek için biraz düşünmek ve muhayyileyi zorlamak gerekir.

Klasik edebiyatımızda mahallî konuları şiire yerleştirme düşüncesi, 15. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Türk toplumunun siyasî ve sosyal yapısı her yüz yılda şiire girmiştir. Me

1 Bu yazı, VI. Milletler Arası Türkoloji Kongresine bildiri olarak sunulmuştur.
2 Mehmed Kaplan, "Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I", İstanbul 1976, s. 250.
3 Fuat Köprülü, "Edebiyat Araştırmaları", Ankara 1966 s. 28.

Joyce Moss, Middle Eastern Literatures and Their Times, 2004 Detroit. s 397-406 BÜ 601481.

✓ 01202 ← Baki

14025 ← Necati Bey

Ottoman Lyric Poetry: "Those Tulip-Cheeked Ones" and "Row by Row"

19 OCAK 2007

by
Necati and Baki

Necati was born in the first half of the fifteenth century, probably somewhere in Eastern Europe. Like many elite members of Ottoman society, he came into the empire as a slave. He was educated and freed, then made his way to Istanbul, where his talents attracted the attention of powerful patrons. In 1481, near the end of the reign of Sultan Mehmed II, called Mehmed the Conqueror (of Constantinople), his poetry won the admiration of the ruler and he received an appointment in the palace bureaucracy. Necati later served as a secretary in the retinue of two royal princes; he died in 1509 as one of the empire's most popular poets.

The most renowned poet of the latter half of the sixteenth century wrote under the pen name Baki ("the Eternal Enduring," pronounced "bah-key"). Originally named Mahmud Abdülbaki, he was born in 1526 to the Istanbul family of a humble *muezzin* (caller-to-prayer). In his youth, Baki was apprenticed either to a saddlemaker or a tender of mosque lanterns. These humble beginnings did not prevent him from receiving an education, which took him through theological school and gained him positions as a professor and prominent judge. His talents at poetry attracted the attention of Sultan Süleyman (the Magnificent and the Lawgiver; r. 1520-1566), after which he became a popular member of the sultan's inner circle of friends. Baki died in 1600. At the core of his poetry, as well as that of Necati, is a belief in the overwhelming power of love, as interpreted in fifteenth- and sixteenth-century Ottoman society.

THE LITERARY WORK

Two poems set in late fifteenth and sixteenth-century Turkey; published in manuscript in Ottoman Turkish (untitled) in the late fifteenth or early sixteenth century and in the mid-to-late sixteenth century; in English in 1997.

SYNOPSIS

Necati and Baki use the form of the sonnet-like *ghazal* to express a traditional ideal of love in ways that reflect Ottoman society and thought.

Events in History at the Time of the Poems

The rise of the Ottomans. In the middle of the eleventh century, a powerful confederation of nomadic Turkic clans from Central Asia known as the Oghuz invaded the heartland of the Islamic Middle East. The mainstream of this invasion seized territories that included present-day Afghanistan, Iran, and Iraq. Establishing themselves in Baghdad in Iraq, the conquerors founded the Muslim Turkic dynasty known as the Great Seljuks (1038-1157). In 1071 the Seljuks defeated a Byzantine Greek army near the town of Malazgirt (Manzikert) in eastern Anatolia (Asia Minor). Afterward, Oghuz clans began to settle in Asia Minor, driving the Byzantines

BÂKÎ (Mahmud Abdülbâkî, 1526-1600), meşhur Türk şâiri. Babası, 1566 haziranında hac sırasında vefat eden, Fâtih Câmii müezzinlerinden Mehmed Efendi'dir. Bâkî, başlangıçta saraçlık mesleğine girmişse de, okuma ve öğrenme meyli onu medreseye sevk etmiş ve Nev'î, Edirneli Mecdî, Karamanlı Muhyiddin gibi müstakbel şâir ve âlimlerle birlikte uzun zaman Karamânî-zâde Mehmed Efendi'den ders okumuştur. Bu arada, şiirle de uğraşmış, zamanının edebî şöhretleriyle tanışıp, onlara nazîreler yazarak değerini kabûl ettirmiştir. Zâtî'nin Bayezid Câmii avlusundaki, zamanın şâir-

Küçük Türk-İslam Ans.
(5.4), s. 297-299, 1981 (İST)
2.D YED

lerinin toplantı yeri olan remilci dükkânına devamla gazellerini onun tenkidine sunmuş, onun şiirlerine söylediği nazîrelerle kendi şiir dilini olgunlaştırmıştır. Nitekim Zâtî de onu takdir edip, tazmîn ettiği bir beytini gazel hâline koyup dîvânına almıştı. Hocası Karamânî-zâde Mehmed Efendi'ye yazdığı *sünbül* redifli kaside ile şiirdeki şahsiyetini kabûl ettiren Bâkî, 960 (1552) yılında Süleymâniye müderrisi olan Kadı-zâde Şemseddin Ahmed Efendi'nin derslerine devama başladı. 962 (1555) yılı ramazanında Nahçıvan seferinden dönen Kanûnî'ye takdîm ettiği kasîdede de belirttiği gibi, üç yıl medresede kalırken, bir yıl müddetle de, Süleymâniye külliyesi inşâatına nezâret etmiştir. 963 (1556) yılında, Haleb kadılığına tâyin edilen hocasıyla birlikte gittiği Haleb'de kadı nâibi olmuştur. O sırada hocasına *râiyye*, Haleb Beylerbeyisi Kubâd Paşa'ya da *hilâl* redifli olmak üzere birer kaside sunmuştur. *Mecma'ü'l-havâs* adlı tezkirenin müellifi ve Şâh Abbâs'ın kütüphânecisi olup, bu sırada Haleb'e uğrayan Sâdık'la tanışmıştır. 967 (1560) yılında Haleb kadılığından istifâ eden hocası Kadı-zâde ile birlikte İstanbul'a dönerken, Konya'da rastladığı, Şam'a gitmekte olan Ebüssu'ûd-zâde Mehmed Efendi'ye *nûniyye* takdîm ederek iltimasını istemiş, o da bir tavsiyenâme ile şâiri babasına göndermişti. Bir *lâmiyye* kaside ile Ebüssu'ûd Efendi'ye başvuran Bâkî, dânişmend oldu. Bu sırada sadârette bulunan Rüstem Paşa'nın şeyhi, Baba Efendi diye mârûf Filibeli Şeyh Mahmud Efendi'ye birkaç kaside sunduğu gibi, Rüstem Paşa'nın (ölm. 1561) halefi Semiz Ali Paşa için de iki kaside yazdı. 971 ramazanında (nisan-mayıs 1564) yirmibeş akça ile müderrisliğe tâyininin uygunluğu husûsunda Rumeli Kazaskeri Hâmid Efendi tereddüd gösterdiyse de, kendisini çeşitli vesîlelerle sunduğu şiirleriyle tanıyan pâdişâhın kesin fermânı üzerine, onu, otuz akça ile Silivri Pîrî Paşa Medresesi'ne tâyine mecbur oldu. Ancak, birkaç ay sonra, 972 rebîülâhırında (kasım 1564) İstanbul'da Murad Paşa Medresesi'ne naklolundu. Bu tarihten sonra, Kanûnî'nin şiirlerine nazîreler yazıp, kasîdeler ile onun emriyle düzenlediği *Dîvân*'ını kendisine sunmuştu. Pâdişahtan türlü iltifatlar gören Bâkî, 973 cemâziyelevvel (aralık 1565)'inde on akça terakkîye nâil oldu. Kanûnî'nin Sigetvar'dan ölüm haberi gelince, hîmâyesine mazhar olduğu bu büyük hükümdâra duyduğu derin bağlılığı ve onun tarihî şahsiyetini ünlü *Mersiye*'sinde terennüm etti. II. Selim tahta geçince, ona bir *Cülûsiyye* takdim ettiyse de, umduğu câizeyi alamadığı gibi, Mahmud Paşa Medresesi'nden de uzaklaştırıldı. Bu yere, ancak 975 safer (temmuz-ağustos 1569)'inde iâde edilmiş, 979 rebîülevvel (ağustos 1571)'inde ise Eyüb müderrisliğine naklolunmuştur. Feridun Bey vâsıtasıyla Sokollu Mehmed Paşa'nın hîmâyesine giren şâir, pâdişâhın husûsî meclisine de dahil olarak, onun birkaç gazelini tahmis, birkaçını da tanzîr ettiği gibi, ayrıca üç de kasîde sundu. Bu yakınlığın netîcesi olarak 981 muharrem (mayıs 1573)'inde Sahn müderrisi oldu. III. Murad'ın saltanatı sırasında da itibar gören şâir, 983 receb (ekim 1575)'inde Süleymâniye müderrisliği pâyesine yükselmişse de, bir ay sonra, Nâmî adlı bir şâirin Bâkî'ye izâfe edilen gazelinin bir beytinde, içkiye düşkünlüğü ile meşhur olan II. Selim'in, oğlu III. Murad'a tercih olunduğunun ileri sürülmesi üzerine gazaba gelen pâdişah Bâkî'yi azlettiyse de, hâmileri, gazelin İstanbullu Nâmî'ye âid olduğunu belirterek şâirin bağışlanmasını sağladılar. Ancak, *Bâkî Dîvânı*'nın birçok yazma nüshalarında bulunan bu gazelin, şâiri kurtarmak gayesiyle Nâmî'ye isnâd edilmiş olması mümkündür. Bu hâdisenin yatıştırılması üzerine, 984 şâban (kasım 1576)'ında Edirne'de Selimiye müderrisliğine, 987 muharrem (mart 1579)'inde ise, Mekke kadılığına getirildikten sonra 990 cemâziyelâhır (haziran-temmuz 1582)'ında İstanbul'a döndü. Mekke'de iken tercüme ettiği *el-İ'lâm fî ahvâli beledü'llâhü'l-Harâm* adlı Mekke tarihini, pâdişaha takdîm ettiği gibi, „murâdî" mahlasıyla III. Murad'ın kaleme aldığı şiirlere nazîreler yazarak, hükümdârın alâkasını çekmeğe çalıştı. 992 ramazan (ekim 1594) ve 994 receb (haziran-temmuz 1586)'inde iki defa İstanbul kadısı olup, kısa bir süre sonra da Anadolu Kazaskeri tâyin edildi (ekim-kasım 1586). 996 (1588)'da azledildiği bu yere, 999 receb (nisan-mayıs 1591)'inde yeniden getirildi. Bâkî, bu sırada bâzı kadıların kendisi hakkındaki şikâyetlerinin, Şeyhülislâm Bostan-zâde'nin, kardeşini kendi yerine getirmek tertîbinin netîcesi olduğunu ileri sürdü. Şeyhülislâm ise, bâzı mısrâlarına dayanıp Bâkî'ye küfür isnâdında bulunarak, rüşvet alıp verdiği iddiasıyla onun sürgün edilmesini, aksi takdirde kendisinin ayrılıp başka bir sultanın ülkesine gideceğini söyledi. Bâkî pâdişâhın hocası Sa'deddin Efendi'ye, Rumeli Kazaskeri olan Zekeriyâ Efendi'nin şeyhülislâmlığa getirilmesini, münasib görülmezse kendisinin bu yere tâlib olduğunu bildirdi. Pâdişah, Bostan-zâde'nin başka bir ülkeye gitme tehdîdinden incinip, onu azl ile yerine Zekeriyâ Efendi'yi, Rumeli Kazaskerliğine de şâiri tâyin etti (receb 1000=nisan-mayıs 1592). Aynı yılın şevvâl (temmuz-ağustos)'inde tekâüd olan Bâkî, III. Mehmed'in tahta geçişinde (1594) ona kasîde sunarak, yeniden bir mevkîe getirilmesini istemiş; Pâdişah da onu Rumeli Kazaskerliğine tâyin etmişse de tekrar şeyhülislâm olan Bostan-zâde'nin tesiriyle bu mevkiden uzaklaştırılmıştı. Pâdişâha kasîdeler sunarak, devamlı ricâlarda bulunan şâir, üç yıllık bir bekleyişten sonra 1006 receb (ocak 1598)'inde tekrar Rumeli Kazaskeri oldu. Bostan-zâde'nin vefâtıyla kendisinin şeyhülislâm olması beklenirken, pâdişah üzerinde derin nüfûzu olan eski ders arkadaşı Hoca Sâ'ded-

Bilete Mahmud
دائرة المعارف بزرگ اسلامي. مج. 11 , تهران 1381 . ص. 234-35 İSAM Ktp. 94578

۱۹۸۸م؛ قفطی، علی، *انباه الرواة*، به کوشش محمد ابوالفضل ابراهیم، قاهره، ۱۳۷۱ق/ ۱۹۵۲م؛ یاقوت، *ادبا*؛ یمانی، عبدالباقی، *اشارة التعیین فی تراجم النحاة و اللغویین*، به کوشش عبدالمجید دیاب، ریاض، ۱۴۰۶ق/۱۹۸۶م.

مهدی مطیع

باقی، نک: میرعبدالباقی.

باقی، محمود عبدالباقی (۹۳۳ـ۱۰۰۸ق/۱۵۲۷ـ۱۵۹۹م)، شاعر دیوانی عثمانی. او در استانبول زاده شد و فرزند محمد، مؤذن مسجد فاتح بود. در کودکی یک چند به شاگردی در کارگاه سراجی پرداخت، ولی استعداد فطری و علاقهٔ شدید وی به تحصیل، او را به سوی درس و مدرسه کشاند (سامی، ۱۲۰۳/۲؛ گوکیای، 108؛ عطایی، ۴۳۴؛ بروسه‌لی، ۹۹/۲) و زیر نظر استادانی چون محمد قرامانی‌زاده به تحصیل پرداخت و با اشخاص سرشناسی چون نوعی (شاعر) و سعدالدین و مصطفیٰ عالی (مورخ) همدرس شد و دوستی وی با آنان تا پایان عمر ادامه یافت (فلایشر، 149؛ گوکیای، همانجا؛ IA, II/243). پس از چندی ذوق و قریحهٔ شاعری باقی بر همگان آشکار شد و با حمایت احمد شمس‌الدین قاضی‌زاده به مجمع ادبی وی در مدرسهٔ سلیمانیه راه یافت و سرحلقهٔ این جمع شد. همچنین تقدیر و تحسین شاعر سالخورده، ذاتی را نیز به خود جلب کرد و به گروه شاعرانی که در دکان کوچک او گرد می‌آمدند، پیوست («دائرة المعارف زبان...[1]»، I/300؛ عطایی، همانجا؛ EI^2, I/956) و در ۱۹ سالگی به عنوان شاعری جوان و طراز اول استانبول، به شهرت رسید (IA، همانجا؛ «دائرة المعارف ترک[2]»، V/78).

در ۹۶۱ق/۱۵۵۴م هنگام بازگشت سلطان سلیمان قانونی از سفر نخجوان، باقی با تقدیم قصیده‌ای نظر وی را نسبت به خود جلب کرد و از آن تاریخ به بعد با حمایت او مدارج ترقی را به سرعت طی کرد. سلطان سلیمان تا پایان عمر از ابراز محبت و علاقه به باقی دریغ نورزید و زندگی مرفهی برای وی فراهم ساخت و او را در زمرهٔ ملازمان و نزدیکان خود درآورد؛ چنانکه اشعار خود را برای تصحیح و سرودن نظیره نزد این شاعر می‌فرستاد. همین التفاتها سبب برانگیخته شدن حسادت درباریان و حتیٰ دوستان وی می‌شد (گوکیای، 109؛ عطایی، ۴۳۵؛ قنالی‌زاده، ۲۰۰/۱؛ «دائرة المعارف زبان»، I/300-301).

مرگ سلطان سلیمان (۹۷۳ق/۱۵۶۶م)، باقی را سخت متأثر کرد و او قصیدهٔ معروفی در رثای سلطان سرود که از بهترین آثار وی به شمار می‌آید (قنالی‌زاده، همانجا؛ IA, II/244؛ سامی، ۱۲۰۴/۲). پس از به تخت نشستن سلطان سلیم دوم در ۹۷۴ق، باقی قصیده‌ای به او تقدیم داشت و سلطنتش را تهنیت گفت (قنالی‌زاده، ۲۰۱/۱)، ولی چندان موردتوجه سلطان جدید واقع نشد و حتیٰ چندی بعد از کار مدرسی مدرسهٔ مراد پاشا عزل گردید و خانه‌نشین شد؛ ولی بار دیگر در ۹۷۷ق/ ۱۵۶۹م مسند تدریس خود را در این مدرسه باز یافت. باقی با جلب حمایت صدراعظم وقت صوقللی محمدپاشا و به وساطتِ فریدون‌بیک (صاحب منشآت) و نیز با تخمیس چند غزل سلطان سلیم دوم، توانست طرف توجه وی قرار گیرد و ترفیع مقام یابد و به مجالس درباری دعوت شود («دائرة المعارف ترک»، V/79؛ سامی، نیز IA، همانجاها).

حبّ جاه از دوران جوانی تا پایان عمر لحظه‌ای باقی را رها نکرد و همواره با سرودن مدحیه‌ها و غزلها برای سلاطین وقت، یافتن حامیان پر قدرت و حتیٰ شرکت در بعضی توطئه‌های درباری، سعی در ترفیع مقام و پیشرفت در شغل دولتی داشت (همانجا).

وی در اوایل سلطنت مراد سوم (۹۸۲ـ۱۰۰۳ق/۱۵۷۴ـ۱۵۹۵م) به مدرسی مدرسهٔ سلیمانیه تعیین شد، ولی چندی بعد در نتیجهٔ توطئهٔ دشمنانش موردغضب سلطان واقع، و معزول شد، لیکن با تلاش حامیانش بی‌گناهی وی ثابت شد، و شاعر از خطر تبعید نجات یافت و بار دیگر راه پیشرفت به رویش باز شد (عطایی، همانجا؛ قنالی‌زاده، ۲۰۸؛ گوکیای، 109) و مراد سوم او را در محرم ۹۸۷/مارس ۱۵۷۹ به سمت قضای مکه منصوب کرد. پس از آن مدتی در مدینه بود و سرانجام در ۹۹۲ق/۱۵۸۴م به مقام قضای استانبول ارتقا یافت (قنالی‌زاده، ۲۰۹/۱؛ عطایی، ۴۳۵ـ۴۳۶؛ سامی، همانجا). باقی پیوسته با تقدیم قصاید و غزلیات و سرودن نظیره برای اشعار این پادشاه و همچنین یاری گرفتن از نفوذ حامیان خویش می‌کوشید تا نظر او را هر چه بیشتر جلب کند. نتیجهٔ این تلاشها رسیدن به مقام قاضی عسکری آناتولی بود؛ اما چندی بعد از این مقام عزل، و سپس بار دیگر منصوب شد و سرانجام به مقام قاضی عسکری روم ایلی دست یافت («دائرة المعارف ترک»، همانجا؛ فلایشر، 153؛ گوکیای، همانجا). باقی در طول خدمت خود دو بار قاضی عسکر آناتولی و ۳ بار قاضی عسکر روم ایلی شد (پچوی، ۱۶۶/۲، ۲۹۰؛ گوکیای، همانجا)، ولی با همهٔ تلاش خود و دوستانش نتوانست به هدف اصلی و آرزوی بزرگش که کسب مقام شیخ الاسلامی بود، دست یابد (فلایشر، 160,176؛ IA، همانجا).

پس از به سلطنت رسیدن محمد سوم (جمادی الاول ۱۰۰۳/ژانویهٔ ۱۵۹۵)، باقی از خدمت معاف، و خانه‌نشین شد. وی با وجود سالخوردگی، همچنان می‌کوشید تا نظر سلطان را برای تحقق هدف خود، از طریق مدح وی جلب کند. با اینهمه، به آرزوی خود دست نیافت و سلطان بار دیگر او را به قاضی عسکری روم ایلی منصوب کرد. باقی پس از یک سال از این مقام استعفا کرد (همان، II/245؛ فلایشر، 187، حاشیهٔ 159). سرانجام باقی در استانبول درگذشت و او را که سلاطین عثمانی «سلطان الشعرا» لقب داده بودند، با مراسم با شکوهی در گورستان ایوب به خاک سپردند (عطایی، ۴۳۶؛ بروسه‌لی، ۹۹/۲؛ گوکیای، 110؛ فلایشر، همانجا، حاشیهٔ 154).

باقی مردی نکته‌دان، خوش صحبت، ظریف و بذله‌گو بود. وی دوستان بسیاری داشت و همواره در همه جا به عنوان شاعری سرشناس و عالمی طراز اول موردعلاقه و احترام بود (قنالی‌زاده،

1. *Türk dili* ... 2. *Türk ansiklopedisi*.

Türk dünyası edebiyatçıları ansiklopedisi. – Ankara: AYK Atatürk Kültür Merkezi, 2002. c. II, DN: 94164

anlatılmış, hikmetleri okunmuştur. **Eseri:** *Bakırğan Kitabı*, (Kazan 1848, 1857,1898, 1903 v. d. ÖzFAŞİ Nu: 12646, Nu: 289), *Bakırğan Kitabı* (Taşkent 1991), *Hakim Ata Kitabı* (Karşı 1993), *Meryem Kitabı*, Hz. Meryem'in ölümünü anlatan aruzla yazılmış küçük bir destandır. *Ahırzaman Kitabı* kıyamet gününden bahseden yine aruzla yazılmış onaltı sayfalık küçük bir risaledir. Her iki eser de Bakırğan Kitabı ile birlikte basılmıştır.

Kay.: Abdurahman Câmî, Nafahat ul-uns, Tahran, 1370 Hicri, A. Nevaiy, XV. Cilt, Nesayimu'l-Muhabbet, Taşk, 1988, Fahriddin Ali Safiy, Reşehat Ayn ul-Hayat, Taşkent 1911; H. Nisariy, Müzekkir-i Ahbab, Taşkent 1994; F. Köprülü, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, 8. bs. Ank. 1983, s. 98; A. Sa'diy, "Yesseviy Kim Edi?", İnkılabı 1922, sayı:2; Fitret, "Ahmed Yesseviy" Maarif ve Okıtğuvçi, sayı: 6, 1927; Fitret, "Yesseviy Mektebi Şairleri Toğriside Tekşirişler", Maarif ve Okıtğuvçi, sayı: 7-8, 1927; E. E. Bertel's, Sufizm i Sufiyskaya Literature, Moskova 1965, N. Mallayev, Özbek Edebiyatı Tarihi, I. Kitap, Taşkent 1965; İ. Hakkul, Tasavvuf ve Şi'riyat, Taşkent 1991; B. Kasımov, "Hikmetler" Şi'riyatı, ÖZAS, 16. 7. 1993; A. Usman, Vahdet Şarabin İçdim, Ğayibler Hayliden Yangen Çirakler, Taşkent 1994; RTES 1/282-283; TDEA 1/ 299-300. ➔N. RAMAZANOV- M. CUNBUR.

BÂKÎ, bk. BEKÂ'Î (– 1594)

BÂKÎ (1526 -2. 11. /7. 4. 1600): Divan şairi. İstanbul'da yoksul bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Adı Mahmud Abdülbâkî'dir. Babası Fatih Câmii müezzinlerinden, 1565'te hac yolunda vefat eden Mehmed Efendi'dir. Babası *Karga* lâkabıyla anıldığından Ahdî tezkiresi gibi bazı kaynaklarda Bâkî'ye de Kargazâde denildiği kayıtlıdır. Evliya Çelebi de Seyahatnâme'sinde, *Hâk-i İstanbul'dan olup Kargazâde dimekle meşhurdur. Bazı zurefâ Gurâbzâde Bâkî derlermiş*" diye yazmaktadır. Son devir kaynaklarında babasının Bâkî'yi genç yaşlarında bir saraç yanına çırak verdiği yazılıdır. Bu yanlışlık eski kaynaklardaki *sirac* kelimesinin doğru okunmamasından ileri gelmiştir. Sirac kandilleri yakmakla görevlendirilen kişilere verilen eski bir meslek adı olup Bâkî'nin de gençliğinde Fatih Camiindeki görevi siraclıktır. Medrese öğrenimi görme imkânını nasıl bulduğu bilinmemektedir. Fatih Medreselerinde okuyan talebelere imrendiği, gerek ilmiyle gerekse dış görünüşleriyle onlara benzemek istediği ve babasından gizli medreseye devama başladığı ve zamanla medresenin en sadık öğrencisi olduğu tahmin edilmektedir. Devrinin ileri gelen ilim adamlarından Karamanîzâ'de Mehmed ve Ahmed Efendi'lerin derslerine devam etti. Medresedeki arkadaşları arasında Nev'î, Valihî ve tarihçi Hoca Sadeddin Efendiler bulunmaktaydı. Ebussuud Efendi'den mülâzım oldu. Genç yaşta beliren yetenekleri ve şairlikteki gücüyle hocalarının dikkatini çekti. Özellikle Süleymaniye Medresesi müderrislerinden Kadızâde Ahmed Şemseddin Efendi'den destek gördü. Devrin usta şairlerinden Zâtî'nin dükkânındaki şiir sohbetlerine katıldı, bu ihtiyar şairin hayranlığını ve takdirini kazandı. Sokullu Mehmed Paşa başta olmak üzere pek çok devlet büyüğünün ilgisini çekti. Ancak Kanunî Süleyman'ın gösterdiği ilgi, hepsinin üstünde oldu. Kanunî'ye ilk kasidesini 1554'te Revan seferinden dönüşünde sundu. Kanunî de ömrü boyunca şairi takdir edip övdü. Bir söylentiye göre padişah, böyle bir şairi takdir ve himaye etmiş olmayı saltanatının en zevkli işlerinden biri saymıştır. Kanunî'ye medhiyeler yazan Bâkî bu padişah döneminde müderris ve şair olarak hayatının en parlak dönemini bolluk ve refah içinde yaşadı. Mesleğinde de yükseldi. Silivri, Muratpaşa, Eyüp ve Sultan Selim medreselerinde müderrislik yaptı. Kanunî'nin ölümü üzerine yazdığı mersiye onun şiirdeki ustalığının doruklarından biri oldu. Kanunî'den sonra gelen padişahların saltanat yıllarında aynı ilgiyi göremedi. Hattâ II. Selim devrinde 1566- 1569 arasında bir süre müderrislikten uzaklaştırıldı. 1573'te Sahn, 1575'te Süleymaniye medreselerinden birine müderris oldu. III. Murad döneminde bir iftiraya uğradı ve bir sürgün tehlikesi atlattı. 1579-1585 arası Mekke, Medine ve İstanbul'da kadılık yaptı. 1585, 1590'da iki kere Anadolu Kazaskerliğine, 1591,1595, 1597 yıllarında da üç kere Rumeli kazaskerliğine getirildi. Şairin amacı Şeyhülislâm olmaktı. Bu amacına ulaşamadan İstanbulda öldü. Cenazesi büyük bir kalabalığın katıldığı muhteşem bir törenle Fâtih Camii'nden kaldırılıp Edirnekapısı dışında Eyüp Sultan'a giden yol üzerindeki kabrine gömüldü. Bağdatlı Hâdî'nin *"Bâkî Efendi gitdi ukbâya bin sekizde"* mısraı ölümüne düşürülen tarihlerden biridir. Eşi Tutî Kadın* da şairdi. Divan edebiyatının en büyük şairi olup Sultanu'ş-Şuara unvanını aldı. Çok güzel gazelleri olmakla beraber Kanunî için yazdığı mersiyesiyle ün kazandı. *"Bakî, şöhret, mevki, tesir,*

Eserin sonunda, Leyla ve Mecnun'un ikiliğinin cennette birbirlerine kavuştuktan sonra da devam ettiği kesin bir şekilde vurgulanır: "Bir bezm iki şâha mahfil oldı / Bir burc iki mâha menzil oldı (Bir meclis iki sultana mahfil, bir burç iki aya konak oldu...)"[20] Dolayısıyla, *tekil* olan tek kavram, bu ilişkinin kendisidir. Eserin sonlarına doğru diyalektik hareketin giderek daha baş döndürücü bir hal alması ve her söylenilenin hemen ardından tersinin söylenmesi, bu açıdan ayrıca önemlidir. Şair, ortaya çıkardığı harekete giderek daha çok ilgi çekmektedir ve iki zıt terimin, Leyla ve Mecnun'un bir araya gelmesini eserin yapısıyla da temellendirmektedir. Eserin sonunda Leyla ve Mecnun'un nihayet birbirlerine kavuştukları ilan edildiğinde diyalektik hareket bir anda tümüyle kaybolur ve yerine içinde "iki" kelimesi geçen beyitlere ve Leyla ve Mecnun ikilisinin yaşayanlara nasıl ilham verdiğinin anlatımına bırakır. Leyla ve Mecnun'un birleşmesi, bu sebeple, iki zıt terimin birleşerek tek bir terim haline gelmesi değildir. İki zıt terimin, birbirleri aracılığıyla anlamlanarak, bir arada var (ve onun dolaylı terimi olarak yok) olabilmesidir.

Allah ise, bu ikiliğin arasındaki tekillik, yani ilişkinin, anlamlandırma sisteminin kendisidir. Sistemin kendisi olduğu için de, sistem aracılığıyla tanımlanamaz. Bu sebeple eser, Leyla ve Mecnun anlamlandıkları, yani Allah'a ulaştıkları anda, son bulur.

Notlar

1 Fuzuli, *Leylâ ve Mecnun*, Haz. Muhammet Nur Doğan, İstanbul, YKY, 2000, 24-5.
2 A.S.M., 829. beyit.
3 A.S.M. 1412. beyit.
4 A.S.M. 565-580. beyitler.
5 A.S.M. 584-591. beyitler.
6 Walter G. Andrews ve Mehmet Kalpaklı, *The Age of Beloveds / Love and the Beloved in Early Ottoman and European Culture and Society*. Durham ve Londra, Duke University Press, 2005, 180.
7 Fuzuli, 2403.
8 Zehra Toska, "Divan Şiirinde Kadın Şairlerin Sesi," *Türk Edebiyatı Tarihi*, Cilt 2. İstanbul, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2006, 671.
9 —. "Language: Use by Women", Ewics, 2007'de yayınlanacak.
10 A.S.M., 1637. beyit.
11 A.S.M., 1639. beyit.
12 A.S.M., 2303, 2306. beyit.
13 A.S.M., 24.
14 A.S.M., 2709-2711. beyitler.
15 A.S.M., 2698-2702. beyitler.
16 G.W.F. Hegel, "Dialectics" *Literary Theory: An Anthology*, Haz. Rivkin, Julie ve Michael Ryan, Malden, Blackwell Publishing, 2004 (Çeviri bana aittir).
17 Fuzuli, 2221. beyit.
18 A.S.M., 2225, 2226. beyitler.
19 Andrews, 194-195 (Çeviri bana aittir).
20 A.S.M., 3009. beyit.

Baki (2007)
2007 istanbul, sh. 95-100
D950

Osmanlı Şair ve Bürokratları İçin Bir Model: Bâkî

Veysel Öztürk

İster iktidarı desteklesin ister ona karşı konuşlansın, bir kurum olarak edebiyat her zaman toplumdaki diğer kurumlarla yakın ilişki içerisinde olmuştur. Siyasi ve sosyal okumalar üzerinden çağdaş şiirin iktidar ile ilişkilerini ortaya koymaya çalışan sayısız çalışma yapılmıştır. Oysa edebiyat sadece çağdaş anlatılardan ibaret değildir. Ne yazık ki bugüne kadar eski edebiyatın, özellikle Divan edebiyatının, dönemin diğer siyasal ve sosyal kurumlarıyla olan ilişkisi ile ilgili çalışmalar oldukça sınırlı kalmıştır. Bunda Divan edebiyatının bir "saray edebiyatı" olduğu, daha çok sarayın etrafına kümelenmiş şairlerin devletin işleyişi ile pek ilgilenmeden padişahın ve yüksek bürokrasinin desteğiyle kendi içine kapalı bir yapı oluşturduklarına dair önkabülün de etkisi vardır. Osmanlı İmparatorluğu'nda bugünkü manada bir toplumsal yapının olmadığını, yöneten-reaya ikiliğinin bugünkü anlamda yöneten-yönetilen ikiliğinden çok farklı olduğunu artık biliyoruz. Bu açılım beraberinde Osmanlı'da iktidar olgusunu ve iktidarın toplumsal yapının değişik kurumlarında nasıl el değiştirdiği, iktidar ilişkilerinde ilk bakışta bu ilişkiden uzak görünen kurumların nasıl rol oynadığı gibi konuları akla getiriyor. Bu yazıda Osmanlı İmparatorluğu'nda şiir-iktidar ilişkisi kapsamında, şiirin iktidara giden yolda bir araç olarak nasıl kullanıldığını klasik bir şairin, Bâkî'nin hayatı üzerinden göstermeye çalışacağım. Böylece himaye ve liyakatin, bürokraside yükselme konusunda neredeyse başat rollerinin görülebileceğini düşünüyorum. Genel olarak şu soruların cevapları hakkında genel bir fikir verebilmeyi amaçlıyorum: Osmanlı'da ilmiye sınıfında yükselebilmek için eğitim yeterli midir? Yüksek bürokrasiye tırmanmakta himayenin nasıl bir rolü vardır? Şiirin himaye kazanmada nasıl bir etkisi vardır? Bürokraside yükselmek için şiir, eğitim kadar önemli bir rol oynar mı?

Osmanlı ulema sınıfı hakkındaki kitabında Madeline Zilfi, ilmiye sınıfının diğer İslam devletlerinin tersine, oldukça güçlü ve hiyerarşik bir kurum olarak klasik çağda en parlak zamanını yaşadığını söyler.[1] Okullar teorik olarak yeterli kriterlere sahip herkese açıktır. Babalarının meslekleri ne olursa olsun, yetenekli çocuklar önce yerel bir Kuran kursuna, ardından da İstanbul'un en seçkin medreselerine girmeye hak kazanabilirlerdi. Bu bir bakıma medreseden sonra yüksek bürokrasiye girmekte eğitimin temel ve yeterli olduğunu, "suhte"lerin ilmiye sınıfına girmek için öncelikle iyi bir medreseden mezun olmalarının beklendiğini göstermektedir.

Oysa, eğitim bürokrasiye girmek için yeterli olsa da, yükselmek için daha fazlasına ihtiyaç vardır. "Osmanlı patrimonyal toplumunda *intisab* ve patronaj, seçkin sınıfın her bölümünde, statü gruplarında, bürokraside, orduda hatta ilmiyede sosyal ilişkilerin ve hiyerarşinin temel prensibi-

Divanet
A 303
İslâm Araştırmaları

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Fırat University Journal of Social Science
Cilt: 22, Sayı: 2, Sayfa: 68-83, ELAZIĞ-2012

BÂKÎ'NİN ŞİİRLERİNDE İKİLEMELERİN SAĞLADIĞI SES VE SÖZ DÜZENİ

The Vocal Order And Speech Order That Reduplications Provide In Bâkî's Poetry

3 OCA 2013

Nazmi ÖZEROL*

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

ÖZET

Bu çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde şiirde âhengi sağlayan unsurlar arasında yer alan ikilemelerin, anlama ve âhenge katkısından bahsedilmiştir. Birinci bölümde Divan şiirinin en büyük şairleri arasında yer alan Bâkî'nin şiirlerinde ikilemelerin oluşturduğu ses ve söz düzeni üzerinde durulmuştur. Bâkî'nin şiirlerinde ikilemeleri kullanma tekniğinin bilinçli ve sürekli olduğu ve şairin, bunu bir üslûp özelliği haline getirdiği tespit edilmiştir. İkinci bölümde Bâkî Divan'ından seçilen kırk beyit üzerinde, aynı sözcüğün tekrarıyla ve terkîb-i tekerrürî tarzında yapılmış ikilemelerin meydana getirdiği ses ve söz düzeni tablolar halinde gösterilmiştir. Bir çeşit ses, söz ve anlam tekrarı olan ikilemelere Bâkî'nin şiirlerinde fazlaca yer vermiş olması, gerek dil gerekse edebiyat açısından önem taşıyan bir anlatım özelliğidir.

Anahtar Kelimeler: Bâkî, şiir, ikilemeler, ses ve söz düzeni, âhenk.

ABSTRACT

This study comprises of introduction and two other parts. In the introduction part, the contributions of reduplications, which are from the elements providing the harmony in poetry, to meaning and harmony, have been mentioned. In the first part, the emphasis has been put on the vocal and speech order that reduplications make up in Bâkî's poetry who is one of the greatest poets of Ottoman Poetry. It has been observed that in Bâkî's poetry the technique of using reduplications is conscious and constant and the Poet has made this a style feature. In the second part the vocal orders and speech orders that reduplications have made by repeating the same word in "terkîb-i tekerrürî" (repeated composition) style, are shown in tables. That Bâkî has used reduplications so much in his poetry, which are a kind of vocal, speech and meaning repetition, is an important expression feature both in terms of the language and literature.

Key Words: Bâkî, poem, reduplications, vocal and speech order, harmony.

GİRİŞ

Âhenk, çeşitli ilim ve sanat dallarında bir bütünü oluşturan parçaların veya unsurların estetik ölçüler içinde birbiriyle uyum sağlaması anlamında kullanılan bir terimdir. Edebiyat terminolojisinde âhenk, üslûbun bir niteliği olarak şiir ve nesirde sözcük ve cümlelerin bir mûsikî etkisi yapacak şekilde art arda getirilmesiyle sağlanan uyumdur (Macit, 1996: 15).

Divan şiirinde ses açısından bir uyum sağlamak için ikilemeler, âhengi temin eden unsurlar arasında kullanılmıştır. İkileme, anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır. İkilemelerde ses güzelliğinin, tekrardan doğan anlam gücünün, birlikte, yan yana kullanıldığı görülür. Bu bakımlardan ikilemeler, ses uygunluğu ve ezgiyle yoğunlaştırılmış bir anlatım gücüdür. İkilemeler, söz tekrarına

*Yrd. Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, nazmiozerol@hotmail.com

Bakiye Mezar İsteriz

Büyü Türk Şairi Bakinin mezarı ve mezar taşı yürekler acısıdır. Yanlış tarihli, bozuk ifadeli, perişan yazılı bu kaba ve bayağı mezar taşı yalnız edebiyat severlerin değil bütün Türklerin yüzlerini kızartacak vaziyettedir. Altında yatan Büyük Türkün ruhunu her an azaplandıran bu iğrenç taşı atmamız lâzımdır. Tarih Hazinesi Edebiyat Fakültesini, Belediye Başkanı Gökayı vazifeye çağırıyor.

Yazan: İbrahim Hakkı KONYALI

Daha hayatta iken "Şairlerin Sultanı" ünvanını hakkiyle kazanan Büyük Türk Şairi "Mahmut Abdül-Baki" bir bakımdan çok talihsizdir.

kendisi de hayatta iken kadrinin bilinmediğinden, talihsizliğinden şikâyetçi idi.

Ulu şairin mübarek tabutu Fatih Camiinin musalla taşına konmuştu. Cenaze namazını Şey-ül-islâm Sunullah efendi kıldıracaktı. Tabutuna ilerlerken ihtiyarsız dudaklarından büyük ölünün şu mısraları dökülmüştü:

Kadrini seng-i musallada bilüp ey Baki
Durub el bağlayalar karşına yarân saf saf!..

Öldükten sonra da kadrinin pek bilindiğine inanmıyoruz.

Baki Fatihte akrabasından Boyalı Nişancı Mehmet Paşanın Camiinin yakınına çok güzel bir mescit yaptırmıştı. Bu; kubbeli ve taş bina devrinin hususiyetlerini taşıyarak bize kadar gelebilen kıymetli bir mimari eseri idi.

Cumhuriyet inkilâbından sonra adına "devrim" dedikleri devrilesi zihniyet her eskiyi ve mukaddesi kötüler, horlar ve yıkarken büyük şairimizin bu kıymetli yadigârına da musallat olmuştu. Karga zade (1) Bakinin mabedi bir aralık alâkalıların ihmali yüzünden kargaara tünek olmuştu. Nihayet — koca İstanbulda yer yokmuş gibi — yıkıcı zihniyetin kör kazması bu güzelim mabede de kıydı. Yıktırıldı ve yerine de enkazının muntazam kesme taşlariyle Karagümrük ilkokulu yaptırıldı. Kadir bilmezler, nankörler adına " Şair Baki mektebi bile demediler.

Bakinin; ölümünden sonra talihsizliği mezarında ve mezar taşında devam etmiştir.

Onu Edirnekapıdan Eyübe giden yolun solunda, La'li çeşmesinin bir az ilerisinde mezarcı kurûbesinin sağındaki bir sofaya gömdüler. Büyük Türk Hattatı Kırımlı Abdullanin mezarı da buradadır. Şairimiz 999 hicrî yılında ölen büyük hattatla sofdaş ve ahret yoldaşı olmuştu. Sultan-üş-şüara-i v-el-bülega Baki efendiye şöhretiyle mütenasib bir mezar ve sanduka yapılmadığı, mezar taşı dikilmediği anlaşılıyor. Evliya Çelebi Ayvansaraylı Hüseyin efendi (2) mezar taşındaki tarih kitabesini Bağdatlı Hadinin yazdığını söylerler.Çelebimiz kitabeyide şöylece nakleder:

Sultan-i milk-i ma'na Baki efendi
Etdi veda' fani dünyaya bin sekizde
Mevtine lafzan ve ma'nen tarih yazdı Hadi
Baki efendi gitdi ukbaya bin sekizde (;)

Şairimizin mezarının, mezar taşının ve mübarek kemiklerini içinde saklayan sofanın bu günkü halleri yürekler acısıdır. Mezarının baş ve ayak taraflarına küfegi taşından fena bir şekilde yontulmuş iki baya ğı taş dikilmiş ve baş taşı oyularak buraya üzerine adi bir talik ile yanlış, perişan manâlı ve imlâlı şu dört satırlık kitabe bulunan bir mermer geçirilmiştir:

Hüv-el-Hallak-ul- Baki
Ulemadan ve şüta-i şüaradan
Merhum Abd-ül-Baki efendinin
Ruhiçün Fatiha Sene **1062.**

İlk mezar taşının ne vakit ve niçin yok olduğunu bilmiyoruz. Bu perişan taşı kimin ne vakit yaptırıp buraya yerleştirdiği de kesin olarak bilinmiyor.

Bu kaba, kötü, iğrenç ve yanlış kitabeli taş ince ve hassas Şairimizin aziz ruhunu rencide etmez mi?

Şiir severlerimiz, edebiyat severlerimiz neredesiniz? Yoksa sizin de sevgileriniz Sinan severlerinki gibi hançerelerinizden kalpleri nize inmiyor mu?..

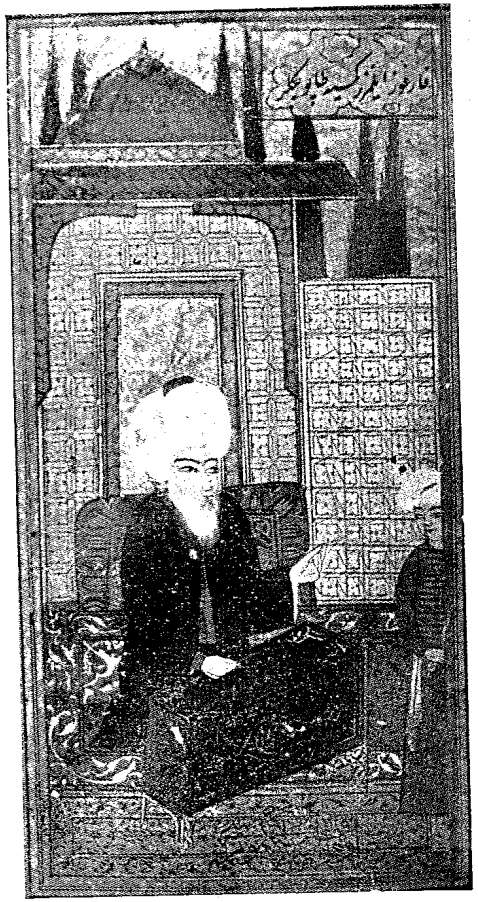
Şair Bakinin mezarını yalnız adaşı bir fani aramış ve cesedini onun kabrine koydurmuş ve baş taşına da şöyle bir kitabe kazdırmıştır:

"Tokat Sancağı/muhasebeciliğinden/mütekait Abdulbaki/efendinin kabridir ruhuna fatiha/Fi senet-i 1331 Rebiül âhir"

Bakinin perişan ifadeli taşındaki tarih rakamlarını düzeltmek için birisi rakamı kaziyarak yerine kurşunla başka bir rakkam dökmek istemiş. Fakat beceremeyiştir.

On üç sene evvel bir gazetede Bakinin mezarının ve mezar taşının yüzler kızartan halini yazmış, ilgililerin dikkat nazarlarını çekmiştim. Ovakit Bayeziddeki İnkilâp Kütüphanesinin okuma salonunda İstanbul un eski eser sevenleri büyük bir toplantı yapmışlardı. Vali Lütfi Kırdar, Şehir Müteshassısı Prost ve daha, bir çok kimseler davet edilmişti. Beni de çağırmışlardı. Bu toplantıda Şair Bakiye lâyık bir mezar yaptırılması ve eski mezar kitabesinin Arap harfleriyle taşına kazdırılması ittifakla kabul edilmişti. Bu karar ne oldu bilmem, Bildiğim bir şey varsa şairin mezarının ve taşının daha feci bir hale gelmiş olduğudur.Ayni zamanda kıymetli ve kıymet bilir bir ilim adamı olan İstanbul Valiye ve Belediye Başkanı Gökayı vazifeye davet ediyoruz. Mescidini yıktıran, arsasını ve enkazını miras yedice satan Vakırlar idasi de günâhlarının kefareti olarak mezar yaptıracak kadar bir para versin, Büyük sanatkâr Hattat Hamit taşın kitabelerini yazmayı şimdiden kabul etmiştir. Mimarlarımız, tezhibcilerimiz de kendilerine düşen vazifeyi seve seve yapacaklardır.

"Tarih Hazinesi" gelecek sayısında Sayın Belediye Başkanımızın bu hususiyetteki müsbet teşebbüsünü okuyucularına müjdelemekle büyük bir zevk duyacaktır.

Şair Baki (Türk ve İslâm Eserleri Müzesinde bulunan bir minyatüründen)

Şair Bakinin yüzlerimizi kızartan yanlış tarihli ve bozuk ifadeli mezar taşı (Solda kendisini Bakinin mezarına gömdürten ve onun taşından daha büyük taş diktirten adaşının baş taşı görülmektedir)

Şen Fıkralar:

Sonra Paşa olan Akif efendinin kaleminden çıkan bir müsveddeye Pertev Paşa bir kaç cümle ekliyerek:

— Efendi hazretlerine söyleyiniz! bana kalırsa bunu böyle yazmak daha münasip olur. dedi.

Akif efendiye Paşanın bu ilâvesi ve sözü söylendiği zaman şu cevabı vermiştir:

Kendilerine kala kala devlet bu hale geldiya!

***

Üçüncü Sultan Mustafa bir gün Reisülküttap Ömer Vahit efendiyi huzuruna kabul etti ve kendisine Sadrazam Yağlıkçı zade Emin Paşanın katlini ferman ettini söyledi.

Ömer Vahit efendi Padişahtan Sadrazamın affını dilemişti.

Padişah:

— Emin Paşa zaten şuuru bozulmuş bir adamdır, deyince Vahit efendi kendisini tutamamış ve çok tehlikeli olabilecek olan şu cevabı vermiştir:

— Devletlüm!. Emin Paşayı üç dört sene içinde mektupçuluktan riyasete, riyasetten vezaretle nişancılığa tayin buyurdunuz, Sonra da damat, sadrazam ve serdarı ekrem yaptınız, Artık kendisi için divane olmaktan başka bir şey kalmamıştır ki..

(1) *Evliya Çelebi Seyahatnamesinde (Cilt 1. Sahife 368 de)' Bakinin hal tercemesini verirken (İstanbuldan olup Karga zade demekle meşhurdur bazı Zürafa Gurabi zade Baki dermiş) der.*

(2) *Hadikat-ül- cevami Cilt 1. Sahife 61.*

(3) *Fuat Köprülü İslâm Ansiklopedisinde Evliya Çelebinin , mezar taşında yazılı olduğu nu söylediği kıt'anın doğrusunun edebi metinlerde ve mecmualarda rastlandığını söyler,*

Tarih Hazinesi, yıl: 1 (sayı: 10) Mayıs 1951, İstanbul s. 500-501. D. 1063

O.1645

BAKİ DİVANI'NDA TASAVVUFİ VE DİNİ ÖĞELER

Dr. Cevat YERDELEN*

1626-1627 yılında İstanbul'da doğan Bâkî'nin asıl adı Mahmud AbdülBâkî'dir. Babası Mehmed Efendi Fatih Camii müezzinlerindendir. Ailesi fakir olduğu için Bâkî küçük yaşta çıraklığa verilmiş, ancak çıraklığı sevmeyen şair bir yolunu bularak medrese öğrenimine başlamış, zekâ ve yeteneği sayesinde kendisini kısa zamanda çevresine kabul ettirmiştir. Üsküplüplü Valihi, Nev'i, Hoca Sadeddin gibi ünlü kişilerle medrese arkadaşı olan Bâkî genç yaşta şiir yazmaya başlamış:

" Her kaçan gönlüme fikr-i arız-ı dilber düşer
Güyıya mir'ata aks-i pertev-i hâver düşer" G 119/1

matlalı gazelini genç şairlere yol gösteren Zati'ye gösterdiğinde, kimsenin şiir hazinesine ve sözünün cebine el uzatmaması gerektiğine dair ona nasihatta bulunmuş, bu şiiri onun yazabileceğine inanmamıştır.

Bâkî devrin şair hükümdarı Kanuni Sultan Süleyman'la:

" İtdi şehri şeref-i makdem-i sultan-ı cihân
Reşk-i bâğ-ı İrem ü gayret-i gülzâr-ı cinân" K 2/1

matlalı kasidesini sunarak tanışır. Padişaha sunduğu değişik kasideler ve padişahın gönderdiği gazellere yazdığı nazirelerle padişahın gösterdiği ilgi ve himayeyi artırmıştır.

Hayatını müderrislikler, kadılıklar ve kazaskerliklerle sürdüren şairin tek amacı şeyhülislamlık makamını elde etmekti. Çok istemesine rağmen şair bu amacına ulaşamamıştır.

Şiirleri ve yaşadığı devrin kaynaklarının verdiği bilgiler Bâkî'nin zevke ve eğlenceye düşkün olduğunu göstermektedir. Medrese öğrencisi iken İstanbul'un içki ve eğlence âlemlerine katılmış, şairlerin düzenlediği içkili toplantıları ve şiir sohbetlerini kaçırmamıştır. Nükteli bir kişi olduğu için bu toplantıların aranan kişisi olmuştur.

" Gâfil geçürme fursatı kim bâğ-ı âlemün
Gül devri gibi devleti nâ-pâydârdur" G 152/3

* Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fak. Öğrt. Üyesi.

MADDİ KAYITLANDIKTAN SONRA ... 23 MAYIS 2003

30 TEM 2008 MADDE KATALOĞUNDAN SONRA BÖLÜMÜNE GÖNDERİLMİŞTİR

Baki

DÎVÂN EDEBİYATI, KELİMELER VE REMİZLER: BÂKÎ'DE TASANNU'*

Âgâh Sırrı [LEVEND]**

Osmanlıca'dan Aktaran: Arş. Görv. Dr. Adem ÇALIŞKAN***

Özet

Bâkî, Divan Edebiyatı'nın ve/veya Osmanlı Edebiyatı'nın en meşhur şairlerinden biridir. Bâkî, XVI. yüzyılda dört padişah tarafından korunmuş, *sultânu'ş-şuarâ* ilan edilmiş ve ilk şiirlerinden başlayarak sevilerek okunmuş bir şairdir. Şiirlerinde Kânûnî Sultan Süleyman devrinde Osmanlı İmparatorluğu'nun zenginliği ve büyüklüğü hemen sezilir. *Bâkî Dîvânı* ilk kez İstanbul'da taşbasması olarak basılmıştır. Bâkî pek çok çalışmanın konusu olmuştur. Âgâh Sırrı Levend'in "*Dîvân Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler: Bâkî'de Tasannu*'" adlı makalesi bunlardan biridir ve *metin şerhi* açısından çok önemlidir. Bu nedenle, Osmanlıca kaleme alınan bu makale, çevriyazısı yapılarak günümüz edebiyat alemine sunulmuştur. Amaç, mazi ile hâl arasında -edebiyatla da olsa- bağ kurmaktır.

Anahtar Kelimeler: Bâkî, Dîvân Edebiyatı, Osmanlı Edebiyatı, tasannu, şiir, şair, şerh.

Abstract

Baqi is one of the most famous poets of Divan Literature and/or Ottoman Literature. Baqi is a poet that has been protected by four emperor at the 16th century, and that has been declared as *the sultan of poets*, and that has been read lovely as beginning from his first poetries. It is intuited immediately the wealth and greatness of Ottoman Empire at the period of Suleiman the Magnificent. *Baqi's Diwan* has been pressed firstly as lithography in Istanbul. Baqi has been the matter of many works. "*Diwan Literature, Words and Symbols: Artifice in Baqi*" called article of Agâh Sırrı Levend is one of them and is very important from the point *the commentary of text*. Therefore this article, was written in Ottoman language was presented to the literature world as doing its transcription. Aim is to link up between the pass and the present –if it is also be by literature-.

Key Words: Baqi, Divan Literature, Ottoman Literature, artifice, poetry, poet, commentary.

/424/Dîvân Edebiyatı'nda *tasannu*'u ve onu vücûda getiren sâ'ikleri izâh ve şerh ederken, tedkîkâtımızı, bir misâl olarak aldığımız Fuzûlî'nin eserleri üzerinde yapmış ve bu samîmî ve 'âşık şâ'irin, ma'rifet-perdâzlık vâdisine sapdığı zamân, bu sâhada hiç muvaffak olamayarak sâdece düşdüğünü kaydetmiş idik.**** Bunu yalnız kasîdelerinde değil, diğer eserlerinde, hattâ 'Leylâ vü Mecnûn'unda bile bulmak mümkündür. Fakat bahsimizi uzatmamak içün bir şâ'ir üzerinde fazla ısrâr etmeğe lüzûm görmüyoruz.

Bu sâhadaki muvaffakiyetsizlikde Fuzûlî yalnız değildir. Birçok şâ'irler, hatta Eski Edebiyat'ın üstâdlarından sayılan mühim şahsiyetler bile, ba'zı eserleriyle, muvaffakiyetsizlik ve tekellüfde Fuzûlî'yi fersah fersah geçmişlerdir.[1]

*Osmanlıca'dan aktarılan bu makale, "Âgâh Sırrı [Levend], 'Dîvân Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler: Bâkî'de Tasannu'', **Felsefe ve İctimâ'iyyât Mecmû'ası**, Sene: 1, Sayı: 6, [İstanbul] Kânûn-ı Evvel 1927, ss. 424-433"de yer almaktadır. Gerek metin içerisindeki beyitler ile nesre çevirileri ve gerekse dipnotlarda geçen eser adı ve kavramlar tarafımızdan italik ya da bold yapılmıştır. Ayrıca, metin boyunca yer alan / / içindeki rakamlar, orijinal Osmanlıca metindeki sayfa numaralarını göstermekte olup tarafımızdan eklenmiştir. Metinde sadeleştirmeye gidilmemiş, aslına sadık kalınarak çevriyazısı

http://www.dinbilimleri.com/ İSAM D03296

KILIÇ, Atabey, **Mirzazade Ahmed Neyli ve Divanı**, İstanbul, 2004.

MACİT, Muhsin, **Nedim Divanı**, Ankara, 1997.

MERMER, Ahmet, "Divan Şiirinde Tuğra Tavsifleri"H**Bilig**, S.14, Yaz 2000.

MERMER, Ahmet "Necati Bey'in Nişan Kasidesi", **İlmi Araştırmalar**, S.5, 1997.

MERMER, Ahmet-Koç, Keskin Neslihan, **Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Ankara, 2005, s. 110-111.

ÖZÖNDER, Hasan, **Ansiklopedik Hat ve Tezhip Sanatları Deyimleri, Terimleri Sözlüğü**, Konya.

ÖZYILMAZ, Kezban, **Kami, Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni**, Selçuk Ü., SBE, (Yüksek Lisans Tezi), Konya, 1994.

PALA, İskender, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Ankara.

SERTOĞLU, Midhat, **Osmanlı Tarih Lügati**, İstanbul, 1986

SERTOĞLU, Midhat, **Osmanlı Türklerinde Tuğra**, İstanbul, 1975.

SİNAN, Betül **Bali Çelebi ve Divanı (2b-35a), İnceleme-Metin**, Boğaziçi Ü., SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2004.

SÜSLER, Ebru, **Hat Sanatı Açısından Tuhfe-i Hattatin**, Marmara Ü., GSE., Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Tahirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lügati**, İstanbul, 1994.

TANKUŞ, Mustafa, **Arif Süleyman Divanı**, Gazi Ü., SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002.

TARLAN, Ali Nihat, **Necati Beg Divanı**, İstanbul, 1997.

TAVUKÇU, O. Kemal "Muvaşşah (Akrostiş)", **Kültür Tarihimizde Gizli Diller ve Şifreler**, Editörler: Emine Gürsoy Naskali-Erdal Şahin, Picus Yay., 1. bs., İstanbul, Ocak 1998.

UMUR, Suha, **Osmanlı Padişah Tuğraları**, İstanbul, 1980.

YAŞAR, Muhammed, **Bali, Hayatı, Edebi Kişiliği, Divanının Tenkitli Metni**, Selçuk Ü., SBE, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2005.

D3262

7 EYLÜL 2010

SONRA GELEN DOKÜMAN

BİR MECMUADA BÂKÎ, NEV'Î (YAHYA) VE NEF'Î İLE İLGİLİ BAZI LATİFELER

*İbrahim Halil TUĞLUK**

ÖZET

Bu çalışmada, Milli Kütüphane'deki bir mecmuada yer alan Klâsik Edebiyatımızın önde gelen şairlerinden Bâkî, Nev'î (Yahya) ve Nefî ile ilgili latifeler ele alınmıştır. Bu latifeler, Osmanlı coğrafyasına ait birçok şehrin anlatıldığı mecmuanın İstanbul'a ayrılan bölümünde bulunmaktadır. Latife; şairin halk muhayyilesindeki görünümünü yansıtması, edebiyatın sosyolojik, psikolojik yönden incelenmesine katkı sağlaması ve edebiyat tarihine malzeme teşkil etmesi bakımından önem arz etmektedir. Bu çalışmada, latifeler incelenerek Latin alfabesine aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Latife, Mecmua, Bâkî, Nev'î (Yahyâ), Nef'î

ANECDOTES ABOUT BAKİ, NEVİ AND NEFI IN A PERIODICAL

ABSTRACT

Anecdotes about our prominent classical literature poets Baki, Nevi and Nefi are evaluated in this study. These anecdotes are found in the İstanbul section of a periodical that explains various cities of Ottoman geography. Anecdote type is important in the sense that it reflects the perception of the poet among the public, it evaluates the literature in sociological and physiological sides and it provides materials for the history of literature. Anecdotes are studied and are transferred to Latin alphabet in this study.

*Adıyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü/ADIYAMAN, ihaliltugluk@gmail.com

D1777

(020202)

BÂKÎ'NİN KASÎDELERİNDE DİLEK, TEGAZZÜL VE FAHRİYE

Zülküf KILIÇ (*)

Özet

Bâkî'nin kasîdelerine bakıldığında şekil ve şeklin manâ ile ilgisi yanında, özellikle tegazzül bölümlerindeki musikî ile de bir bütünlük arz ettiğini söyleyebiliriz. Kasîdeler, başkalarına yazıldıkları için ister istemez gazellerde görülen coşkunluk, kayboluyor. Yerini durgunluğa, yer yer tutukluğa bırakabiliyor. Bu durum, Bâkî'de de mevcut. Zirâ kasîdelerinin içindeki tegazzül bölümleriyle diğer bölümler kıyaslandığında tegazzül bölümlerinin şiir yönünün daha ağır olduğu fark edilecektir. Bâkî'nin kasîdelerindeki fahriye bölümlerinin az olması, Bâkî'nin Anadolu sahasında zaten bilinip çok tanınmış olmasına bağlanabilir. Dilek bölümlerinde şair Bâkî'nin muhteris yapısı ile hayat serüvenini görebiliyoruz.

Anahtar Kelimeler: *Bâkî, kaside, dilek, tegazzül, fahriye.*

The Parts of Reqest, Ghazel and Eulogy in Baki's Qasidas

Abstract

When we look at Baki's qasidas, we can say that in addition to form and the relation between form and meaning, the form constitues an integrity particularly with traditional Turkish music in the ghazels. Because qasidas are written for the others, enthusiasm, mental dullness, and sometimes paralysis outweigh. This case can be seen in Baki. When the ghazels in his qasidas are compared with the other sections, we see that ghazels are of beter in terms of poetry. The fact that the eulogy parts are not enogh in number might be an evidence of the fact that Baki was already well-known in Anatolia we can see that Baki's character filled with desine and his adventure of life.

Key Words: *Bâki, qasida, request, ghazels, eulogy.*

*) Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi. (e-Posta: murtazakose@hotmail.com)

على رضا قره بلوط, معجم المخطوطات الموجودة في مكتبات استانبول و آناطولي, الجزء الثالث, ص.
İSAM 141629 [y.y., t.y.] 1328

Baki

5135 – محمود عبد الباقي بن محمد الإستانبولي العثماني الحنفي الشاعر المدرّس القاضي ، قاضي العسكر المعروف بسلطان الشعراء المتخلص بباقي المتوفى بإستانبول سنة 1599/1008 .

(أنظر : كشف الظنون 125 ، 778 ، 779 ؛ عثمانلي مؤلفلري 99/2 ؛ هديّة العارفين 495/1)

من تصانيفه :

1 – ترجمة الإعلام بأعلام بلد الله الحرام لقطبّ الدين المكّي – في تاريخ مكة المكرمة (ت)

قيصري راشد أفندي رقم 946 ورقة 152 ؛ وحيد باشا رقم 2610 ورقة 226 ؛ نورعثمانيه رقم 1/3170 ورقة 121 ؛ أسعد أفندي رقم 1826 ؛ أحمد باشا رقم 206 ورقة 147 ، 1156 هـ روان كوشكي رقم 1475 ورقة 174 ، 987 هـ بخط المترجم ؛ رقم 1472 ، 1473 ، 1474 ؛ أحمد ثالث يكيلر رقم 4043 ورقة 141 ، 1122 هـ فاتح رقم 4258 ، 4259 ؛ نورعثمانيه رقم 3047 ؛ عاطف أفندي رقم 1808 ؛ حكيم أوغلي رقم 719-720 ؛ وليّ الدين أفندي رقم 2405 صفحة 420 ؛ لالا إسماعيل رقم 327 ؛ بشير آغا رقم 464 ؛ طبعت في قازان 1286 ؛

2 – ترجمة مشارع الأشواق إلى مصارع العشاق = ترجمة فضائل الجهاد = منهاج الشهادة (ت)

تاريخ التأليف 976 هـ؛ آكاه سرّي رقم 211 ، 1131 هـ روان كوشكي رقم 623 ورقة 210 ؛ رقم 363 ورقة 174 ؛ أحمد ثالث قغوشلر رقم 1060 ؛ جامعة أرضروم قسم المبايعات رقم 43 ؛ أمانت حزينه سي رقم 1023 ورقة 384 ، 1086 هـ أحمد ثالث رقم 2604 ورقة 344 ، 975 هـ تكه لي أوغلي رقم 221 ، 246 ؛ علي أميري شرعية رقم 1286 بخط المترجم ؛ فاتح رقم 3473 صفحة 269 ؛ رقم 3474 صفحة 299 ؛ كمانكش رقم 403 ورقة 153 ؛ نورعثمانيه رقم 1191 ؛ رقم 2515 ، 2516 ، 2517 ، 3252 ؛ خسرو باشا رقم 612 صفحة 201 ؛ حميديه رقم 232-233 ؛

3 – معالم اليقين في سيرة سيد المرسلين = ترجمة المواهب اللدنية للقسطلاني – في السيرة النبوية (ت)

قيصري راشد أفندي رقم 692 ورقة 472 ، 1035 هـ فاتح رقم 4292 ، 4293 ، 4294 ، 4295 ، 4296 ؛ لاله لي رقم 666 ؛ رقم 2024 ؛ آياصوفيا رقم 3157 ؛ نورعثمانيه رقم 3253 ؛ رقم 3254-3255 جزء 1-2 ؛ رقم 3256-3260 ؛ برتوفال رقم 205 ؛ عاطف أفندي رقم 1743 ؛ حالت أفندي رقم 65 ؛ خسرو باشا رقم 375 صفحة 329 ؛ قليج علي رقم 736 ؛ حكيم أوغلي رقم 169 ، 1059 هـ؛ حميديه رقم 402-403 جزء 1-2 ؛ وليّ الدين أفندي رقم 518 صفحة 400 ؛ يكي جامع رقم 900 ؛ نشر في إستانبول 1261 ، 1313 ، 1316 على حزأين ؛

4 – نصيحة الملوك – في الموعظة

فاتح رقم 3477 ، 3478 ؛

27 TEM 2006

Battal Gazi

25 TEMMUZ 1992

MADDE YAYINLANDIKTAN SONRA GELEN DÖKÜMAN

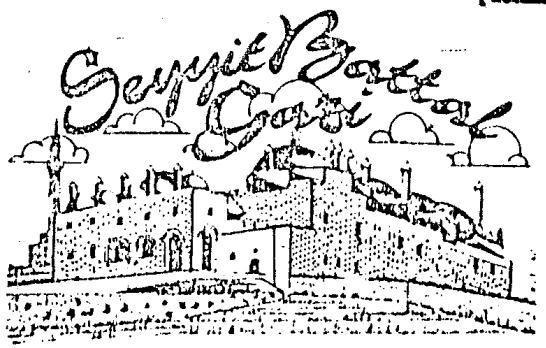
İSMAİL ALİ SARAR

SEYYİT BATTAL GAZİ

BİLDİRİLER

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Ansiklopedisi
Kütüphanesi

Kayıt No. :	9804
Tasnif No. :	929 BAT

Hatiboğlu Yayınları - Eskişehir
tel : II 29 89 - I3 25 I7

sonra da bir türlü unutulmamıştır. Abdülhamîd'in bu piyesi oynattırmamak için yaptığı müracaatın reddedilmesi üzerine Teodor Kasab'a kin bağladığı, tahta geçtikten sonra, «Teodor Kasab'ın «HAYAL» gazetesinde Karagöz'ü zincirle bağlayıp «Matbuat kanun dairesinde serbesttir» yazısını bahâne edip üç sene hapse mahkûm ettirmesi ile izah edilmektedir.»

Ancak merhum, tutumluluğunu şuurlu bir şekilde sürdürerek tahta geçince de israfı durdurmak için uğraşmış, işe ilk önce saraydan başlamıştır. Onun her türlü harcamayı bolca yapmak elindeyken bilâkis harcamaları kısması büyük bir vatanseverlik örneğidir.

Merhum, boğazlarını devletin sırtına bağlamış kimselere yüz vermeyip saraydan yemek çıkmasını yasak etmişti. Ayrıca başka yollarla sû'istimâl olur düşüncesiyle yalnız başına yemek yemeyi men ederek kendi aile efradını da karara uymaya icbar etmiş idi:

«Hasisti. O zamanlar sarayda bir âdet vardı. Padişahın maiyetinde çalışan bilumum muhafız, me'mûr ve müstahdemin evlerine öğle, akşam yemeği, saray mutfaklarında pişen yemeklerden tabla tabla nefis yiyecekler giderdi. Abdülhamîd, evvelâ bu âdeti kaldırmış, saraydan bedava yemek çıkmasını men etmişti. Sarayda yemek yemeğe hakkı olanlar, bundan böyle sarayın alt katında, muayyen zamanlarda beraberce yemek yiyeceklerdi. Kendisi o zamana kadar Osmanlı Sarayında âdet olduğu veçhile yalnız yemek yemeyi de kaldırmıştı. Ailesi efradı da sofra başında hazır bulunurdu.»

Sultan Abdülhamîd, son derece disiplinli ve gayet dakik bir insandı. Yemesi, içmesi, gezip eğlenmesi hep muayyen zamanlarda cereyan ederdi. Bu durum çok göze çarpıcı ve herkes tarafından bilinen bir şey olmalı ki, Ermeni Komitacıları ona sû-i kast tertip ettiklerinde saatli bomba kullandılar. Hünkârın tam arabaya bineceği dakikayı seçmişlerdi. Fakat o hafta İstanbul'u ziyarete gelen Mekke Emiri de aynı camidedir. Sultan, Emir'in hâlini hatırını sorarak bir veya iki dakika gecikir. Dolayısiyle patlayan bomba, hedefine varamaz. Bunun üzerine Tevfik Fikret de, o bir anlık gecikmeden duyduğu teessürü «Bir Lahza-i Taahhür» şiiriyle dile getirir.

Abdülhamîd Hân'ın bu sağlıklı ve sistemli hayatı hakkında, uzun zaman onun sadrazamlığını yapan Avlonyalı Ferid Paşa şöyle der:

«Sıhhatinde endişe edilecek bir şey yoktu. Az yer, içer, içki içmez, kumar oynamaz, şahsî hesaplarını çok iyi bilir, mütalaâyı sever, marangozlukla meşgul olur, ibadetinde kusur göstermezdi. Çok defa:

— Boş olan bu hayatı, Tanrı'ya teşekkür için ibadetle geçirmek gerekir» derdi.

Bir insan, resmî hayatındaki sertliği nisbetinde hususî hayatında yumuşak huylu olabilir. Bunlardan birini mutlak surette ağır basacağı bilinen bir hakikat ise de insanın sertlik kadar yumuşaklığa da ihtiyacı vardır. Bunun tersi de aynı ölçüde elzemdir. Aksi halde robot olur. Ancak insanda değişmeyen bir karakter çizgisi vardır. Dağınık yahut sistemli olmak. Resmî hayatında sistemli, hususî hayatında eşyanın tâyin ettiği yönde yaşayan insan olamaz. Hususî hayatında kendiliğinden fersûde kişinin de resmî işleri müretteb değildir.

(Arkası gelecek sayımızda)

Tarih ve Edebiyat Mecmuası,
yıl: 18/sayı: 8, 1 Ağustos 1982,
s. 37-39.
D-1053

Onaltıncı yüzyılın büyük Türk şairi

Baki

Prof. FUAT KÖPRÜLÜ

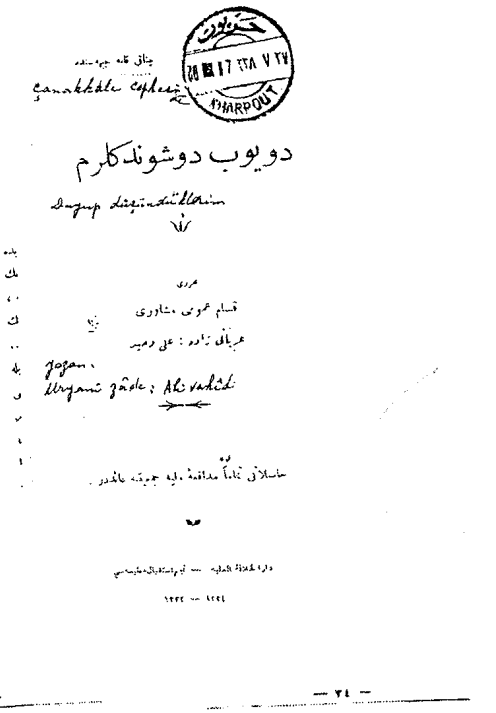
Bâki

Asıl ismi Mahmud olduğu halde Bâki mahlasiyle şöhret kazanan bu şair, Türk şiirinin en büyük üstadlarından biridir. İstanbul'da doğdu. Fatih camiinde müezzinlik eden babası, çocuğunu okutamıyacak kadar fakir olduğu için, onu bir saracın yanına çıraklığa verdi. Lâkin, tabiatin üstün kabiliyette yarattığı bu çocuk, her zorluğu yenerek, tahsil hayatına devam etti. Uzun süren bu medrese hayatı sırasında devrin meşhur âlimlerinden faydalanmış, zekâsı ve kabiliyeti ile arkadaşları arasında parlak bir yer tutmuştu. O devrin modasına uyarak edebiyatla, şiirle de uğraşmaya başlıyan Bâki, daha yirmisine varmadan, İstanbul'un edebî muhitlerinde kendini tanıttı. Hele, hocası Mehmet Efendi için yazdığı «Sünbül» kasidesi çok beğenilmişti.

O devrin tanınmış üstadı ihtiyar Zati, genç Bâki'yi çok takdir ediyordu. 1554'te Nahçıvan seferinden dönen Kanunî Süleyman'a bir kaside sunarak iltifatına mazhar oldu. 1555'te Halep Kadılığına tayin edilen hocası Kadızade Şemseddin Ahmed Efendi ile birlikte Halep'e giderek 1559'da gene onunla beraber İstanbul'a döndü 1561 de, Şeyhülislâm Ebussuud'un da himayesi sayesinde, danişmend oldu; ve 1563'de yirmi beş akçe ile bir medreseye tayini için ferman çıktı. Şiir ve sanattan çok iyi anlıyan Kanunî Süleyman, Bâki'yi o devrin en kıymetli şairi saydığı için, çok koruyordu.

Artık, Bâki İstanbul'da refah ve saadet içinde yaşıyordu. Hükümdarın ve devlet adamlarının yüksek teveccühlerini kazanması edebî şöhretini de kuvvetlendirmişti. Saray adamları, Kanunî Süleyman'ın ona gösterdiği iltifatları kıskanmaya başlamışlardı 1563'te on akçe terakkiye mazhar olmak suretiyle hükümdarın son bir lütfunu daha gördü; ve gene o yıl, hacca gitmiş olan babasının ölüm haberini aldı. Lâkin bu felâket onu Kanunî Süleyman'ın ölümü kadar müteessir etmedi. Maddî ve manevî türlü endişeler içinde, samimi bir teessürle yazdığı meşhur mersiyesi ile, Bâki, haşmetli hükümdardan gördüğü lütûflara fazlasiyle mukabele etmiştir diyebiliriz. İkinci Selim'in 1566'da tahta çıkması üzerine, Bâki, Sadrazam Sokollu Mehmed Paşa'nın ve Münşeet sahibi meşhur Feridun Beyin himayesinde ilerlemeye devam etti.

1 4 AGUSTOS 2001

— ٢٤ —

دوشونورم . ایستر سکه هر کسك ده دوشونجه سی
یو اولسون. بویله اولزسه ساده بنم دوشونجه مدن
نه جیقار؟ بونك ایچون هر کسی ده بویله دوشوندرمك
ایستیورم . عجزیه یافیرق یوکسك پرده دن
دیه ناشاریه سسلهنیورم ، دیبورمکه : مسلمانلر..
هله سزاستانبوللیلر! دوشونك واقعا شوعسکرلری
دوشونك ! یاقك ، کوریك ! اونلر نه غیرتلر
کوستریبورلر ، اصل حیاتلرینی هیچه صایبورلر.
ارسلانلر کبی وطنی مدافعه ایتدکلری حالده اصلا
توکونیوب هپ آغیر باشلی داورانیبورلر ؛ سسز
صداسز جه وظیفه لرینی کوریبورلر. سز بوعصبیه
یاقوده صافین اونلره قارشی غیرتسسز قالمایك،
دوشونك ! مالسه مال .. جانسه جان .. نه لازمسه
اونی سوده سوده اوردونك امرینه آماده قیلك !
بویله یاپیك که : اوردو اولسون. اوردو اولمازسه
دشمن کلیر. دشمن کلیرسه مالك قیمتی دکیشیر، اورفت
جانده انسانك باشه بریلا کیلیر. انسان اورکونلری
کورمه دنسه بیك کره ثولکی مرجح بولور. آیاقلر
التده قالمش برانسانی یاشاتان جانك نه قیمتی اولور!
بونلری دوشونه مه دمازی، جانکزی حسن استعمال
ایده لم! سر مسی کلنجه هیچ یرینی فدادن چکنمیه لم!
برطرفدن ده هپ عهده لریزه موذوع وظائفی یعنی
ایتابه جالیشه لم! هرخصوصده انتظام پرور اولالم!
طرز معیشتمزی تنظیم ، پیه جك وایچه جکمزی

— ٢٥ —

حال حاضره کوره ترتیب و تنسیق ایده لم ده: بك بیوك
ایشلره آتلش اولان حکومته اتکل اولیه لم! جهاد
آتیمك لزومی قدر یاشامسنه بر جاپاریز جیقمیه لم .
بوغازلرده، حدودلرده قیاتلر قوبارکن بوراده
یانکلوب کیتمه یاقق ، عجایه قیتوسندن زیاده قهوه
شکر دوینه دوشمك روادکلدر . اما آلشش
قوروسای بولاماجی ایسترسك ، وارسین سکسان
بیك کره ایتسین . . یز قوروساغزدن زیاده او
خسته خانلرده کوکسلری کوروك کبی شیشوب
اینن مجروحلری دوشونه لم! اومیدان حریده جان
ویرکن ارقداشلرینه : صاقین قورقایك ! آتش
ایچنده قالان قارداشلریزه یتیشه یورك ! ،
دیه ن شهیدلری خاطردن جیقار میه لم ! اونلر
تیریا کیلرك قهوه سی، بوغاز دوشکونلرینك سلانیکی،
ذوقه مجبور اولانلرك ده نه کلتیسی ایچون می
کندیلرینی اوراله قویدیلر ؟ خیر : اونلر « الله »
دیه لر دین ایچون، وطن ایچون سلاحه صارلدیلر.
اوجیوز الفی بیلیونی متجاوز مسلمانك سلامتی
اوغورنده اولدم ، آتش دیه دیلر آتدیلر .

اونلرك یونداکارلشه قارشی: بن مستنایم، باخود
بن پدلویوروب سریدن چاتی قودکاردم یا.. شیمدی
دنیا بیقلسه اوسورمده دکل. بندن آیلاسین ده نرمده
یاطلارسه یاطلاسین .. ه دیه نلر. آکر وارسه جهنمه
یاقیشیر. کوکسنده بنون ایمانی اولان قابل دکل بویله دیه من.

P.130

S.165-179

BÂKÎ'NİN ŞİİRLERİNDE SOSYAL HAYATIN İZLERİ[1]

Yrd. Doç. Dr. Sabahattin KÜÇÜK

Bir edebiyat ne kadar soyut ve ne kadar kuralcı olursa olsun, mutlaka yaşadığı dönemin hayatını yansıtır, toplumun ruhunu taşır. Şâir, farkında olsa da olmasa da zamanının etkisinde kalır. İşte Divan şiirimiz de, toplumun duygu ve düşünce yapısını, bu toplumda meydana gelen ilerleme ve gerilemeleri terennüm etmiştir.

Divan şiiri, bizim eski medeniyetimizin mahsulüdür. Şiirlerde, bütünüyle kendi kültürümüz bulunmaktadır. Karşılaştığımız her imaj, bizi bu kültür yığınına götürür, içerisinde yer alan gizli bir yaşayış ve düşünüş tarzına ulaştırır. Beyitlerde mecaz teşbihlerin ardında yaşanılan dönemin bütün izlerini bulabiliriz. Teşbih ve mecazlarla örülmüş realite, ikinci plandadır. Divan şâiri şehirde yaşamış olduğu için mısralarında şehir hayatını canlandırmıştır. Bu konuda merhum Hocamız Mehmet Kaplan şunları söylemiştir; *"Divan edebiyatı eski şehir medeniyetinin mahsulüdür. Onun arkasında bütünüyle bir şehir vardır*[2]. **Merhum Fuat Köprülü de:***"En şahsi bir sanatkâr, mutlaka muhitine, ailesine, zamanının temayüllerine bir şeyler borçludur.*[3] der. Zaten fert, toplumun bir parçasıdır, ondan ayrı düşünülmez. Toplumu en iyi anlayan ve onu bütün yönleri ile en iyi anlatabilen sanatkârdır.

1 Bu yazı, VI. Milletler Arası Türkoloji Kongresine bildiri olarak sunulmuştur.
2 Mehmet Kaplan, **Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I**, İstanbul 1976, s. 250.
3 Fuat Köprülü, **Edebiyat Araştırmaları**, Ankara 1966 s. 28.

21-SUBAT 200

EI² (Eng.) cit: I.

Gandalī, Čarburī, Mīrzāwand, Livissī, Kutekī, etc.

Being a gregarious people, they live "on the country," trekking long distances twice a year in search of grass, and hence they are called also the grass-folk.

The wealthy khāns or chieftains have their own residences in town. They possess also summer resorts where they live during the hot season. Although destitute of any bookish education, they maintain their *mīrzās* or clerks. Nevertheless, they have recently awakened to the great importance of education, and are now sending their sons to Europe for an academic education; this tendency seems to be growing.

The Bakhtiyārī woman is unveiled and goes about freely within the tribal area. As a khān's wife, she will attend to certain tribal cases during the khān's absence, and her findings and decisions are lawful and binding.

The tribeswomen weave their tents and also *kilīms*, while their characteristic foot-gear, called *giwa*, is made by the tribesmen. Each tribal subdivision has its own so-called "healing man", who administers some herbs and in certain cases has recourse to incantations.

The Bakhtiyārīs have their own customs relating to birth, marriage, and death; divorce is practically unknown to them. They have their own particular poems, love songs and dirges, and also interesting games and a great variety of delightful folk-stories.

Bibliography: V. Melkonian, *The Bakhtiaris*, 2nd ed. Basra 1954; D. L. R. Lorimer, *The Popular Verse of the Bakhtiārī of S. W. Persia*, in *BSOAS*, xvi, 1954, 542-555, xvii, 1955, 92-110.

(V. MELKONIAN)

BĀḲĪ, MAḤMŪD ʿABD AL-, Turkish poet. Born in Istanbul of modest family (933/1526). His father Meḥmed was a *mü'adhdhin* at the Fātiḥ mosque. After working as an apprentice to a saddler, Bāḳī began his regular studies in a *madrasa* where he had the good fortune to have as teachers some of the leading scholars of the time and many brilliant fellow students, including the historian Saʿd al-Dīn. He greatly profited from these invigorating surroundings, and the appreciation and encouragement of the old poet Dhātī whose shop was a sort of literary club for men of letters. In 962/1555 the sultan Suleymān returned from his Persian campaign and the young poet submitted a *ḳaṣīda* to him. This gave him an entrée into the court and upper-class circles of the capital. His rapid and brilliant academic career and the favour of the Sultan who sent his own poems to Bāḳī to be corrected and asked him to write *naẓīras* to them aroused the jealousy of even his best friends and soon he found himself involved in the intrigues of the court. The death of Suleymān to whom he was deeply attached moved him profoundly and he wrote the famous elegy which is his masterpiece. After a temporary eclipse, Bāḳī continued his rise in the *'ulamā'* career, thanks partly to Soḳullu's protection, and won the favour of Selīm II and his successor Murād III. On his return to Istanbul after a period of office as *ḳāḍī* of Mecca then of Medina, he was made, with intervals of disgrace, successively *ḳāḍī* of Istanbul, *ḳāḍīʿasker* of Anadolu and later of Rumeli, and then was retired without becoming *Shaykh al-Islām*, a hope which he had long cherished. The new sultan Meḥemmed III appointed him again *ḳāḍīʿasker* of Rumeli, recognising thus his long services and his great reputation as the most distinguished poet, the *Sulṭān al-Shuʿarā'*, of his time. The aging poet, whose ambition grew at the chance of reaching his goal, the highest office of his profession, took part in embittered court intrigues. The Grand Vezir Khādim Ḥasan Paşha strongly recommended Bāḳī for the office of *Shaykh al-Islām*, but the Sultan preferred his own tutor Khodja Saʿd al-Dīn. Bāḳī's death in 1008/1600 was widely mourned and he was given a State funeral, the *Shaykh al-Islām* leading the funeral prayer.

Serious, dignified and with a keen sense of justice in his professional career, Bāḳī was, in his private life, a man of the world, gay, a bon vivant, sociable, extremely witty, fond of jokes, repartee and the exchange of satire, even with friends. These characteristics made him many enemies and rivals, but also secured many powerful friends and protectors, thus smoothing the way to rapid progress in his career.

Apart from a few treatises, mostly on religious matters, Bāḳī's main work consists of his *dīwān*. Unlike most poets of the classical period he wrote no *maṯnawis*. The easy and happy life of the upper classes of the 16th century Istanbul, the colourful landscape, the gay and picturesque scenes of the pleasure resorts in and around the Capital are vividly reflected in Bāḳī's poems. in his *ghazals*, minutely tooled with the care of a jeweller, he turns constantly to a favourite theme of *dīwān* poets: In this dream-like and swiftly changing world all is ephemeral: The beauties of nature, youth, happiness, high estate are all doomed to perish. So, love, drink, and be merry while you can. "Forgo not this opportunity, for the pleasures of this world are as fleeting as the season of roses". Unlike Fuḍūlī, Bāḳī's temperament was not inclined towards religious enthusiasm and his lyrics do not lend themselves to mystical interpretation, although he often makes use of Ṣūfī terminology. Bāḳī is the unequalled master of form. His perfect versification, meticulous choice of words, skilful use of onomatopoeic effect achieve a fascinating musicality which caused him to be recognised, by both his contemporaries and successors as the greatest *ghazal* writer of Turkish literature. In his hand the Turkish of Istanbul found its best expression in classical poetry. His great popularity and influence never diminished, and his pure and fluent style paved the way for Yaḥyā and Nedīm. In his prose works Bāḳī avoided fashionable precious and ornate language, producing some of the best specimens of natural, unadorned, well-balanced style.

Bibliography: The *tedhkires* of ʿAhdī, ʿĀshiḳ Čelebi, Ḳinalī-zāde Ḥasan Čelebi, and the biographical section in ʿĀlī's *Kunh al-Akhbār*, s.v.; Pečewī, *Taʾrīkh*, passim; Kātib Čelebi, *Fedhleke*, passim; Naʿīmā, Taʿrīkh, passim; Hammer-Purgstall, *Gesch. d. Osm. Dichtkunst*, ii, 360; idem, *Baki's des grössten türkischen Lyrikers, Diwan*, Vienna 1825; Gibb, *Ottoman Poetry*, iii, 133; R. Dvořák, *Bâkî's Divan, Ghazalijjat*, 2 vols, Leiden 1908-1911; J. Rypka, *Bâkî als Ghazeldichter*, Prague 1926; idem, *Sieben Ghazele aus Bâkî's Dîvan übersetzt und erklärt*, in AIUON, N.S. 1940, 137-148 M. Fuad Köprülü, *Divan Edebiyati Antolojisi*, Istanbul 1934, 259-320; idem in *IA*, s.v. (with critical bibliography); Sadeddin Nüzhet Ergun, *Baki Divani*, Istanbul 1935; idem, *Türk Şairleri*, Istanbul 1936, II, 714-797; A. Bombaci, *Storia della letteratura turca*, Milan 1956, 337-346.

(FAHIR İZ)

BĀḲĪ B. MAḴHLAD, ABŪ ʿABD AL-RAḤMĀN, celebrated traditionist and exegete of Cordova, probably of Christian origin, born in 201/817, died in 276/889. Like many Spanish Muslims, he visited the principal cities of the Orient, where he frequented the society of representatives of various *madhāhib*, in particular Ibn Ḥanbal; on his return to Cordova, he displayed such independence in doctrinal matters

Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C.I, 1946 İstanbul
Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

Dr. A. Nihat Tarlan

HAYALÎ — BÂKİ

XVI. asır, divan edebiyatının çok verimli bir devridir. Şuara tezkireleri bu devirde yetişen büyük küçük pek çok şâir ismi zikrederler. Fakat bilhassa iki şairin medhi hususunda âdeta biri birleri ile yarış ederler: Hayalî, Bâkî.

Hayalî, zaman itibariyle, Bâkî 'den evveldir. Bâkî doğduğu zaman, Hayalî edebiyat âleminde şöhretini kurmuştu. Kanunî devrini kudretleri ile süsleyen bu iki şairden Hayalî'ye zamanında çok değer verilmiştir. Büyük hükümranlık vazifeleri yanında bizzat şiirle de uğraşan Kanunî İbrahim Paşa tarafından kendisine tanıtılan Hayalî'yi çok severdi; onu nedimleri arasına almıştı. Eserlerini şahane ihsanlar ile karşılıyor, divanını elinden düşürmüyordu. Bu hal diğer şairlerin hasedini celbediyor, Hayalî aleyhinde pek mütecavizane hicivler yazılmasını mucip oluyordu. Hicivden esasen hoşlanmayan Hayalî, bazan haylı kaba olan bu hücumlara mukabele mecburiyetini hissettiği zaman, daima vakar ve nezahetini muhafaza etmiştir. Kudret ve muvaffakiyetinden emin idi. Bu hasedin ölü dalgaları şöhretinin Bâkî 'den sonra devam edememesine sebep olmuştur. O devre ait mecmualarda Hayalî'nin manzumelerine çok tesadüf edilir. Fakat zaman geçtikçe, bu şöhret yerini Bâkî'ye bırakıyor. Bâkî san'at âleminde sultanlığını ilân ettikten pek az sonra Hayalî vefat edince, bütün meydan bu yeni yetişen şöhrete kalıyor. Hayalî'ye şiir emaretini menşur ile vermiş

Ḫayālī mülk-ü suḫande ᶜaceb mi olsa emīr
Ki verdi Ḫusre-i mülk ü suḫan nūa menşūr

olan Kanunî Bâkiye'de bu mülkün sultanlığını bahşediyor.

Hayalî, kendisini pek yakından tâkip eden genç ve parlak bir ikbalin tazyiki altında, yavaş yavaş sönmeğe yüz tuttu. *Hayalî-i maruf, Hayalî-i meşhur* unvanları şuara tezkirelerinin tozları altına gömüldü. Müteâkip asırlarda daima Bakî en yüksek mevkii işgal etti. Bu unutulmak hâdisesi üzerinde müessir olan diğer bazı âmillere kısaca temas etmek faideden hali değildir.

Hayalî zamanında çok kıskanılmış bir şairdir. Batınî ve Alevî idi. muntazam bir medrese tahsili görmemişti ve zamanının san'at telâkkisinden ziyade ruhunun hakikî şiirine uymuştu. Şöhreti etrafına Hayalî kadar haset

MADDE YAYINLANDIKTAN SONRA GELEN DÖKÜMAN
5 MAYIS 1993

duyguları toplamayan ve sünni, âlim, şairden ziyade san'atkâr olan Bâkî ile rekabet edemezdi. Fakat bugün o haset bulutları dağılmış, şiirin mezhep ve o zamanki telâkkî dairesinde ilim ve tasavvuf ile ilgili olmadığı anlaşılmıştır. Şimdi onların eserleri üzerine daha ileri bir şiir anlayışı ile tarafsızca eğilebiliriz.

Divan edebiyatının birinci derecede gelen şairleri eskiden beri şöyle sıralanır: Fuzulî, Bâkî, Nef'î, Nedim, Şeyh Galip. Biz bu listede tadilât yapmak sırasının geldiği kanaatindeyiz. Fuzulî, Bâkî, Nef'î bu listeye dahil iken, sırası ile bunlardan daha büyük şair oldukları muhakkak olan Nevaî, Hayalî ve Nailî'nin hariçte bırakılmaları lâyıkı ile incelemeyerek eskiden gelen ve aykırı bir çok sebeplerle teessüs eden bir an'aneye körü körüne uymanın zalim bir hatasıdır ve artık devam etmemelidir. Biz Burada Hayalî ile Bâkî'yi bahis mevzuu edeceğiz. Evvelâ bu iki şairin elimizdeki vesikalara nazaran ruhî portrelerini çizmek istiyoruz. Çünkü san'atkârlık insan organizmasının özel bir yaradılışının mahsulüdür. Hayalî kuvvetli bir şiir ve tarikat kültürü merkezi olan ve Hasan Çelebi tarafından „Mecma'ı şuarâ ve menba'ı zurefâ", Âşık Çelebi tarafından ise, „Gaziler ocağı ve ârifler durağı" [1] vasıfları verilen Vardar Yenicesi'inde doğmuştur. Şahsen gayet yakışıklı idi.[2] Daha pek genç iken, şiirle meşgul olmağa başlamıştı[3] ve yine pek genç iken, bir aşk uğrunda yerinden yurdundan ayrılarak Kalenderilere katılmış şehir, şehir dolaşmıştır [4]

[1] Hasan Çelebi ve Âşık Çelebi tezkereleri — Hayalî.

[2] . . . . . İstanbul 'a geldiklerinde, Sarı Gür Merhum 'un, ki emr-i şeri'de salâbetî ve beynennas ilka-ı ra'b u mehabeti menkuldür, İstanbul kadısı bulunup bunun gibi peripeyker gulâm-ı emred bu rafızî-i çun divü dedin yanında durmak ne meşru ve ne ma' kuldür. (Aşık Çelebi Tezk. — Hayalî). Erbab-ı hüsn u beha miyanında seramed bir nevcivan idi (Beyanî Tezk. — Hayalî .

[3] Ey Ḫayālī çardeh sāle daḫi bir ṭıfl iken
Tabᶜ-ı mevzūnūnla oldun nakḍ-i Selmān-ı zamān

. . . . . Sehl zamanda şiir şöyleyip hal u hat vasfında üzerine nokta konmayacak gazeller yazıp . . . . . (Âşık Çelebi Tezk.—Hayalî). Dahi sebzezar-ı hattı nareside çar ebrular gibi kavis kaşlarının sayesi leb-i lâ'linde demide olmadan eş'ar-ı hasene ile iştihar bulmuştur (Âli, *Künh-ülahbar, Kanunî devri şairleri*).

[4] Baba Ali Mest-i Acemi . . . . . bir güruh-u enbuh-ı pür- şuküh-ı Kalenderiyân ve cemaat-i serbürehnegân-ı bi-ser u saman ile Yenice'ye uğradıklarında, Hayalî bunların did u vadidinden zevk ve dak ve laklarından ızhar-ı şevk edüp köçeklerine aşk bazlıklar edüp . . . İstanbul 'a bile gelür idi (Âşık Çelebi Tezk.).

Dilden Ḫayālī ṣūret-i idrāki ḳazıyub
Divāne-meşreb oldu Ḳalenderlik eyledi

Divān-ı ᶜaşḳ-ı yārda divāne yazılub
Terkeyle nāmunī be Ḫayālī ḳalender ol

Ol ṣanevber ḳad içün evden ölüp āvāre
Süreyim bād-ı ṣabā gibi yüzüm kühsāra

against a new policy of censorship in Beirut, which has always taken pride in freedom of speech and action. See my article on this *naṣṣ* (a text) in *The Beirut Review: A Journal on Lebanon and the Middle East* 7 (Spring 1994): 145–52.

[18]Ibid., 63.

[19]Ḥanān al-Shaykh, *Ḥikāyat Zahra* (Beirut: n.p., 1980); translated into English as *The Story of Zahra* by Peter Ford (London: Quartet Books Ltd., 1986), 126, 128, and 182.

[20]J. E. Bensheikh, "Introduction," in *L'Été au Tranchant de l'Epée* (Paris: Le Sycamore, 1979), I–V.

APPENDIX: AL-DAʿIF'S WORKS

Ḥīn ḥalla al-sayf ʿalā al-ṣayf (When the Sword Cut Short the Summer) (Beirut: Dār al Farābi, 1979); translated into French with an introduction by J. E. Bensheikh as *L'Été au Tranchant de l'Epée* (Paris: Le Sycamore, 1979).

Lā Shayʾa yafūqu al-waṣf (Nothing Is Beyond Description) (Beirut: Manshourat Loubnan al-Jadid, 1980).

Al-Mustabidd (The Obstinate) (Beirut: Dār Abʿād lil-Ṭibāʿa wal-Nashr, 1983).

Unsi yalhū maʿ Rita: Kitāb al-bālighīn (Ounsi Plays with Rita: A Book for Adults) (Beirut: al-Muʾassasah al-Jāmiʿyya lil-Dirāsāt wal-Nashr wal-Tawziʿ, 1983).

Fusḥa mustahdafa bayna al-nuʿās waʾl-nawm (Trapped between Drowsiness and Sleep) (Beirut: Mukhtārāt, 1986); translated into French by Luc Barbulesco and Philippe Cardinal as *Passage au Crépuscule* (Paris: Actes Sud, 1992).

Ahl al-ẓull (The People of the Shade) (Beirut: Mukhtārāt, 1987).

Tiqaniyyāt al-buʾs (Techniques for Wretched Times) (Beirut: Mukhtārāt, 1989).

Ghaflat al-arḍ (The Indifference of the Earth) (Beirut: Mukhtārāt, 1991).

Ayyu thaljin yasquṭu bi-salām (What Snow Falls Down in Peace) (Beirut: Mukhtārāt, 1993).

ʿAzīzī Sayyid Kawabāta (My Dear Mr. Kawabata) (Beirut: Mukhtārāt, 1995).

06 EYLÜL 1995
Türkiye Diyanet Vakfı
Kütüphanesi
İslâm Araştırmaları Merkezi

Int. J. Middle East Stud. 28 (1996), 193–215. *Printed in the United States of America*

Walter Feldman

THE CELESTIAL SPHERE, THE WHEEL OF FORTUNE, AND FATE IN THE GAZELS OF NÂʾILÎ AND BÂKÎ

The poet known as Bâkî (d. 1600), the "King of Poets" of Sultan Süleiman I (1520–66), is generally acknowledged as the leading figure of the so-called "classical age" of Ottoman poetry (roughly from the mid-15th to the beginning of the 17th century), while the poet known as Nâʾilî (d. 1666) was a pivotal figure in the break between this classical age and the "post-classical age," roughly the early modern era extending from 1600 to 1800.[1] On the broadest level this break was signaled by a change in the use of metaphorical language. This paper will contrast the treatment of one series of metaphors common in the lyric *gazels* within the *divâns* of both poets, although further examples could be found within other poetic genres, especially the panegyric *kaside*. It will also attempt to interpret the significance of these metaphors in Nâʾilî's poetry and to demonstrate their distance from the usage of the classical Ottoman period, exemplified by Bâkî.[2]

Images connected with the celestial sphere (*felek*, *eflâk*), the wheel of fortune (*gerdûn*, *çarh*) and fortune (*baht*) form some of the most frequently appearing images in the *divân* of Nâʾilî. The fortune/fate topoi become an essential component of a poetic world; they are more idiolectic than classemic.[3] The method used here involved comparing and classifying the images created with a small group of key words that denote the spheres, the dome of heaven or fate in the gazels of Nâʾilî and those of Bâkî. While these images are usually based on topoi that are squarely within the Persian poetic tradition, such a comparison reveals that in the works of Bâkî, as in those of earlier Turkish poets (such as Necâtî, d. 1509) these words frequently denote the dome of heaven, partly in a physical sense, rather than the agent of human destiny, although this latter image was also known to these poets of the classical age.

THE CELESTIAL SPHERE AND POETIC *TENÂSUB*

The "classical age" Ottoman poets created their tropes on the basis of *tenâsub* ("proportional relationships"), which demanded concrete points of contacts in the

Walter Feldman is a lecturer in the Department of Asian and Middle Eastern Studies at the University of Pennsylvania, Philadelphia, Penn. 19104, U.S.A.

© 1996 Cambridge University Press 0020-7438/96 $7.50 + .10

Akçağ Yayınları : 85
Kaynak Eserler : 7

ISBN 975-7568-91-0

Baki

BAŞKA YAYINLARDIKTAN
SONRA GELEN DÖKÜMAN
21 TEMMUZ 1993

Dizgi – Kapak : REYHAN Ltd. Şti.
Basım Yılı : 1993
Baskı Yeri : FERYAL Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tel: 229 36 96 – 230 80 61

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi
Demirbaş No: 17836
Tasnif No: 928
BAK.

BÂKÎ
HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ
VE
BAZI ŞİİRLERİNİN AÇIKLAMALARI

Prof. Dr. Halûk İPEKTEN

AKÇAĞ
BASIM YAYIN PAZ. A.Ş.
Hükümet Caddesi, 8/C Ulus-ANKARA
Tel : 310 92 56

Bakî, Mahmud Abdülbakî (b 1526/7, d 1600 Istanbul), famous Turkish poet. The son of a poor *muezzin*, he was apprenticed to a saddler but, being unusually gifted, he was able to attend the Muslim university and soon became well-known as a poet. He served as a judge in the provinces and later in Istanbul, finally becoming the supreme judge of the Ottoman Empire, whose decisions fixed the legal norm. He translated Arabic treatises into Turkish and himself wrote on law. All his life he wrote lyric poetry, and although his work is not voluminous, it is considered the peak of classical Turkish literature. Most of it has been translated. His *dīwān* (qv) was read and copied while he was still alive, not only throughout the Ottoman Empire, but at the Turkish-speaking court of the Persian Shahs. His *dīwān* comprises *ghazals* (qv) in praise of wine and beauty, meditations on life, and panegyric *qaṣīdas* (qv).

14 MART 1991

While the thought is interesting, it is primarily the perfect form which is admired, the masterly use of involved poetic ornament to stress the thought and express ideas he did not wish to make explicit. Much of his verse can be interpreted in two or even more ways according to which of the basic ideas of the whole poem the reader is following. The classical Turkish distich is a complete unit loosely subordinate to the general idea of the poem; Bakî observed this autonomy while achieving marked gradation in the treatment of the central theme. He succeeded in utilizing all the possibilities offered by intricate rhetoric, without detracting from the poetic effectiveness of his language. A number of elegies revealing deep sorrow were inspired by the deaths of his father and of Sultan Süleyman, his protector and friend, who was himself a poet.

Throughout the classical period, perfection of form in treating an often-used subject was the decisive criterion in poetry, particularly successful imitation of a great model in *nazire* form. Bakî tried to break with this convention of admiring imitation (which even led to original verse being declared an imitation of Persian, or more rarely of Arabic, models). His work marks the final maturity of Turkish poetry, freed from dependence on other literatures. His followers developed two trends: one (Nef'î, qv) stressed formal perfection to the point of artificiality, and overburdened its verse with Persianisms unintelligible to Turkish readers. The other trend (followed by, eg, Yusuf Nabî, Alauddin Sabit, qqv) took up Bakî's observation of reality, shifted the stress from form to content, and wrote of everyday life. Copies of Bakî's *dīwān* found their way throughout the Turkish cultural sphere, and his verse was translated into European languages at the beginning of the last century.

J. Rypka, *Báqí als Ghazeldichter* (Prague 1926); GHOP III, 133 ff; PHTF II, 431 ff. ZV

DICTIONARY OF ORIENTAL LITERATURES, ed. JIRI BECKA
c. III, ( ) LONDON. s. 28-29

Bu şiir, Mihrî Hâtun'un, vaktiyle kasîdenin bir bölümü iken: "Beni bırakın, ben de sevgilimin vasıflarını anlatmak, ona karşı duyduğum aşkı terennüm etmek istiyorum" haykırışıyla âdetâ istiklâlini ilân ederek sevgilinin meddâhı olan; birkaç beyitlik cirmine bakmadan şiirlerin şâhı, şâirliğin mihenk taşı hükmünü kazanan "gazel"deki muvaffakiyetini göstermektedir.
Bu gazel, şâiresini, bir mazmundan, güzel bir anlayışla yeni mânâlar çıkaran; telmihler, tedâîler, karîneler, teşbihler ve istiâreler kullanarak bir sanattan başka bir sanata yol bulan; vezin, kafiye, redif, imâle yanında bilhassa vasıl ve medlerle şiire ayrı bir mûsıkî hüviyeti kazandıran şâirler zümresine ilhâk edecektir.
Selim bir akılla düşünen, selim bir kalple inanan ve selim bir zevkle beğenen; sözün "ebedî"liğinin, "edebî" olmakla sağlanabileceğini bilen, insana âit beşerî-tasavvufî duygu ve nitelikleri akıllara durgunluk verecek bir zarafetle ifade kudreti gösteren Dîvân şâirlerimizi, bilhassa Mihrî Hatun'u rahmet, minnet ve şükranla yâd ediyorum.

KAYNAKLAR:

(Kur'ân, Ra'd:28), (Hz.Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), (2008), DİB Yay., Ankara.
Abdülkadiroğlu, Abdülkerim, (1999), Nuhbetü'l-Âsâr, AKM Yayınları, Ankara.
Büyük Türk Klasikleri, (1986-1988), c.3-7, Ötüken-Söğüt Yayınları, İstanbul.
Cebecioğlu, Ethem, (2005), Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, Anka Yay., İstanbul.
Cengiz, H.Erdoğan, (1972), Divan Şiiri Antolojisi, Bilgi Yay., İstanbul.
Çavuşoğlu, Mehmed, Dîvanlar Arasında, Umran Yay., Ankara.
Çıpan, Mustafa, (2003), Fasih Divanı, MEB Yay., İstanbul.
Gölpınarlı, Abdülbaki, Fuzulî Divânı, (1961), İnkılap Ktb, İstanbul.
İpekten, Haluk(Heyet), (1998), Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, KTB Yayınları, Ankara.
İsen, Mustafa, (1994), Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı, AKM Yay., Ankara.
Kutlu, Şemsettin, (1983), Divan Edebiyatı Antolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul.
Onan, Necmeddin Halil (1991), İzahlı Divan Şiiri Antolojisi, MEB Yayınları, İstanbul.
Pala, İskender, (1989), Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü, İstanbul.
Pala, İskender, (1998), Şi'r-i Kadîm Şiir Şerhleri, Ötüken Yayınları, İstanbul.
Salim, Tezkire-i Sâlim, (1315), İkdam Matbaası, İstanbul.
Sezer, Sennur, (1997), Türk Safo'su Mihri Hatun, Milliyet Yayınları, İstanbul.
Soykut, İ.Hilmi, (1968)Türk Şiirinde Tasavvuf, Hikmet ve Felsefeyle Dolu Unutulmaz Mısralar, Sönmez Neşriyat, İstanbul.
Şentürk, Ahmet Atilla, (1999), Osmanlı Şiiri Antolojisi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
Tuman, Mehmed Nail, (1949) Tuhfe-i Nâ'ilî.

İsam DN-
220222

22 Şubat 2016
-Bakı (020202)
-Nedim (140267)
BU YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

3. Uluslar arası Bir Bilim Kategorisi Olarak Kadın:
Edebiyat, Dil, Kültür ve Sanat Çalışmalarında Kadın Sempozyumu
28-30 Nisan 2010 Selçuk Üniversitesi, Dilek Sabancı Konservatuvarı, Konya/TÜRKİYE Konya 2010

BÂKÎ VE NEDÎM'İN GAZELLERİNDE "SEVGİLİ" VE "GÜZELLİK UNSURLARI"

"DARLING"AND "BEAUTY ELEMENTS" AT THE LYRICS OF BÂKÎ AND NEDÎM

Aysun EREN[1]

ÖZET

Klasik şiirimizde her yönüyle ayrı bir teşbihe yahut mecaza malzeme olan, hakkında söylenecekleri hususi bir nazım şekliyle (gazelle) söyletmeye muktedir bulunan, adına tertip edilen mesnevilerle kendilerine ölümsüzlük sıfatı bağışlanan "sevgili/kadın", asırlarca şâire şiirin engin sesini ilham eden en büyük kaynaklardan biri olmuştur.
Bu çalışmada, meşreplerinin birbirlerine yakınlığı ve yaşadıkları devirlerin benzer refah ortamı dolayısıyla dikkat çeken; on altıncı yüzyılın "Sultânü'ş-Şuarâ"sı Bâkî ile on sekizinci yüzyılın kendi ifadesiyle "zümre-i şâirânda müstesnâ şâir"i Nedîm'in gazellerinde "sevgili" ye dair güzellik unsurlarının mukayesesi yapılmaktadır. Kıyaslamanın neticesinde; "118 senenin nihayetinde değişen nedir? Bâkî'yi kurbân, Nedîm'i hayrân eden bakışların rengi, boyların salınışı, saçların kıvrımı aynı mıdır ya da ne ölçüde farklıdır? Nedîm, güzellik unsurları dikkate alındığında Bâkî'nin devamı mıdır, tekrarı mıdır yahut ondan farklı mıdır?" gibi soruların cevapları verilmekte, aynılıklar ve ayrılıklar mukayese yöntemiyle tespit edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Gazel, güzel(kadın), güzellik unsurları, Bâkî, Nedîm, mukayese.*

ABSTRACT

"Darling/woman" that is a material or metaphor with its every aspects to our classical poem, can make the sayings that will be mentioned about her in a special verse form (lyric), was donated immortality adjective, has been one of the biggest sources of inspiration to poem for centuries.
In this study, beauty elements belong to "darling" at poems of Bâkî, Sultan of Poets/"Sultânü'ş-Şuarâ" in sixteenth century and Nedîm, "Special Poet in the Poets council"/ "zümre-i şâirânda müstesnâ şâir" in eighteen century due to their similar living comfort environment and closeness of their origins. At the end of comparing; the replies of following questions are given; differences, similarities are determined through comparing method "What is changing at the end of 118 years? Is it same or in what sizes different the color,

[1] Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, aysuneren44@hotmail.com

397-408